FİKRET OTYAM

bir karış toprak için

GİDE GİDE 7

İMECE YAYINLARI

FİKRET OTYAM
Bir karış toprak için
İMECE YAYINLARI

FİKRET OTYAM

BİR KARIŞ TOPRAK İÇİN

GİDE GİDE 7

İMECE
DERGİSİ
YAYINLARI
1965

İMECE DERGİSİ

YAYINLARI : 7

YAZARIN ÖBÜR KİTAPLARI

GİDE GİDE 1 - HA BU DİYAR (1959)
(1957 ANKARA GAZETECİLER SENDİKASI TEK RÖPORTAJ ARMAĞANI)

GİDE GİDE 2 - DOĞUDAN GEZİ NOTLARI (1960)

GİDE GİDE 3 - HARRAN - HOYRAT - MAYIN VE İKİP (1961)
(TÜRK DİL KURUMU 1962 EDEBİYAT ARMAĞANI - GEZİ BÖLÜMÜ)

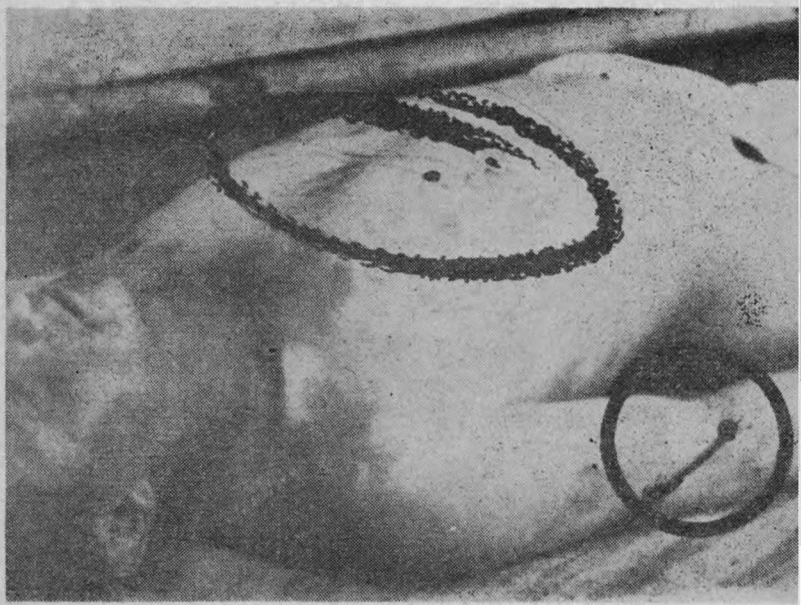
GİDE GİDE 4 - UY BABO (1962)

GİDE GİDE 5 - TOPRAKSIZLAR (1963)
(ANKARA GAZETECİLER SENDİKASI "YILIN GAZETECİSİ,, SERİ RÖPORTAJ ALTIN KALEM ARMAĞANI)

GİDE GİDE 6 - HÜ DOST (1964)

Kapak düzeni ve
Fotoğraflar : FİKRET OTYAM
Baskı : ŞARK MATBAASI
Klişeler : ESER
Kapak baskısı : DOĞUŞ „

ŞEHİT
ONBAŞI
MUĞLA'LI
YİLMAZ TAHİR ÖNCAL'IN
ANISINA...

Modan Yaylâsına eşkin almadan
Maktele üzerinde sağımız
Karbeyaz Çermik Dağları
Ve solumuz
Kan kırmızısında Fırat'tır.

Dört mevsim yeşildir orman
Ve toprak çetin
Baharları aşiretler iner Dersim üstünden
Sürü otlatır

Odunda, kömürde ve pamukta
Gönlü bir akarsu gibi alıp götüren
Bir kara sevdadır,
Yeşil murattır
Ve bundan ötürü tutmuş dağları
Ve almış yürümüş sulardan öte
Kıl çadırlarda maceramız :
Yasak bundan böyle zulüm
Ve öşür ve haraç ve angarya
Ve katil ve sirkat ve talan
Ve küfür kıza kısrağa
Yasaktır,
Emreder Dağlar Paşası
Elinde affetmez Fransız Üçlüsü...

AHMET ARİF

YASAK BUNDAN BÖYLE ZULÜM
VE YALAN VE HARAÇ VE ANGARYA
VE KATİL VE SİRKAT VE TALAN „
AHMET ARİF

Bıçak adamın göğsüne indi !..

BIÇAK, adamın göğsüne indi. Önce, boynun altından soldan sağa çizdi, sonra kaburga kemiklerinin etrafını dolaştı, etleri yarmaya başladı...

Kan çıkmadı ilkin.

Bıçağın çizgileri sarı sarıydı. Yeniden, önceki çizgilerin üzerinden bir kez daha geçince, kemiklere değmeye başladı.

Bıçağı yiyen, bunca acıdan habersizdi.

Ses çıkaramıyordu.

Bıçağı tutan el, daha bir abandı vücuda. «Hart!» Diye...

İki üç günlük sakallı adam, bıçağı atana seslendi :

«İstersen benim bıçağı al, daha keskin...»

Beriki öyle yaptı.

Artık kemikler iyiden iyiye görünüyordu.

Adam bu kelli iri bir makas aldı. Nikelaji pırıl pırıldı.

Şimdi, kaburga kemikleri, çıtır çıtır kırılıyordu makasla. Çıtır. Çıtır... Karın nahiyesine gelince, kesme durdu.

Kesici, yardım eden çocuğa seslendi:
«Kaldır şu kısmı.»

Çocuk, yadırgı ve korku içindeydi. Boğazın altından tuttu, otomobilin motor kapağını açar gibi açtı.

Ciğerler, morumsuydu. Ince bir zar vardı üzerinde...

Adam, yardımcıya :

«Oğlum, sok elini, al şu ciğerleri» dedi.

Yardımcısı bir an irkildi, gözleri dehşet içindeydi...

Bir koku sardı ortalığı, dayanılmaz!.

Ciğerler alınırken, ciğeri alınan yine öyle sessiz sessiz yatıyordu.

Hiç mi hiç, sesi çıkmıyordu.

Gencecik bir adamdı.

ACI BİR AĞIT YÜKSELDİ...

Acı bir ağıt yükseldi damdan. Mırıl mırıldı, Zaza'ca.

Savcı, otopsi yapan doktora :

«Doktor» dedi «Göğüsteki kanı boşaltalım ilkin.»

Kocaman pis bez parçaları ciğerlerin arasına sokuldu, beyazımsı bez, al - kara arası kandan boyandı. Kanlar çekildi, yerine yenileri aktı.

Savcı eline aldığı bastonumsu ince demiri, sol böğürdeki kurşun deliğine soktu, demirin ucu adamın ötesinden çıktı. Bu anda savcı:

«Şimdi kalbi çıkarınız, kurşun kalptedir, istikamet öyle» dedi.

Doktor, yardım eden çocuğa seslendi:

«Şu yüreği çıkar bakalım!»

Çocuk, daha bir korkuyla doktorun yüzüne baktı. Eli varmıyordu.

Doktor:

«Hiç ölü görmedin mi oğlum» dedi. «Korkma, al şunu... Haaa onu işte, ver bakalım...»

Doktor eğildi, gencecik bir adamın yüreği avuçlar içindeydi... Tık tık atmıyordu. Durmuştu da.

BİR CIGARA YAKTIM

Kokuyordu yürek, ciğerler, kaburgalar... Hepsi, her şey. Bir cığara yaktım. Sonra susadım. Su istedim. Bir kova suyla, bir bakır bakraç getirdiler. Suyu getiren çocuk, bakracı kovaya daldırdı uzattı. Elleri, ta dirseklerine kadar yer yer kurumuş, yer yer ıslak kan içindeydi. Bu, otopsiye yardım eden ikinci çocuktu!

Acı ağıt devam ediyordu. Şoförüm Mustafa'yı çağırdım. «Dinle» dedim. «Dinle Mustafa, ne diyor ağıt söyleyen kadın? Söyle bana dediklerini, türkçe olarak...»

Söyledi :

«Tahiro (Tahir) anasının babasının tek erkek oğluymuş. Tahiro bir iki kurşunla öldürüldü. Garip Tahiro. Tahiro'nun ölüsü, dünden beri bu damda yatıyor. Adamlar, Tahiro'yu kesiyorlar. Zalım kurşun neresindeymiş diye. Tahiro onbaşı, dün sabah bizim eve geldi... Arkadaşları vardı. Tahir bir salkım üzüm yedi, ekmek yedi, peynir yedi. Sonra silâhlar patladı. Tahiro, arkadaşlarıyla dışarı fırladı. Yarım saat sonra, vuruldu... Biz kadınlar kendimizi siper ettik kurşunlara, Tahiro'nun ölüsünü aldık vurulduğu yerden...»

Otopsi devam ediyordu.

Musikan köyü ile Haraba mezrai insanlarının bir toprak anlaşmazlığından giriştikleri silahlı çatışmada şehit olan Muğla'lı Onbaşı Tahir Yılmaz Öncal'ın cebinden çıkanlar, bir kürsü üstünde duruyordu. Bir saat, bir çakmak, bir dolmakalem...

BİR DE...

Bir de, kanlı bir zarf içinde mektup.
Kanlı zarfın içindeki mektup elimdeydi.
Bacısındanmış. Okuyordu kulaklarıma :

«Canım ağabeyim... Muğla 21.10.1964 Çarşamba... Canım ağabeyim... Nasılsın? İyi misin? İyi olmana Ulu Tanrı'dan duacıyım...»

Doktor, «canım ağabey» in sağ kolunda da

açılmış bir deliğin nedenini araştırıyordu. Ciğerlerse apaçık duruyordu, mor mor...

«Askerlik 30 ay oldu diyorsun. Çok üzüldük. Belki biraz sonra kaldırırlar. Ne yapalım, sağlık olsun...»

Savcı ısrar ediyordu :

«Kurşun şuradan şu istikamette girdiğine göre, muhakkak kalptedir, tekrar bakalım...»

Bacı devam ediyordu kulaklarımda :

«Senin rahatın iyidir ya Bak, gideli 11 ay oldu. Yukarıya çıkıyorsun, artık inmesi kolay. Bu ay başı 50 lira göndereceğim. Şimdiden güle güle ve sağlıcakla harcan...»

Ötelerde çift sesli ağıtta :

«Anasının, babasının tek erkek evlâdı imiş. Dün sabah üzüm yedi. Zalım kurşunu yemeden yarım saat önce...» deniliyordu...

Mektubu bir kız okuyordu :

«Ağabeyciğim, istemiyerek satırlarıma sonverir, selâm eder iyi günler geçirmeni temenni ederim. Allahaısmarladık Muğla'dan çok selâmlar...»

Çermik Cumhuriyet Savcısı Doğan Öz, «Kurşun kalpte» dedi.

Şehit onbaşının arkadaşı, silahı omuzunda, dimdikdi. dudakları oynuyordu :

«Nasıl edecem, nasıl diyecem anasına babasına?»

Şehit Onbaşının kürsü üzerindeki saati 15.35'i gösteriyordu.

Ağıt söyleyen kadının birine sordum :

«Dikere bermena? (Kime ağlıyorsun)»

«Ez ni ce de mi candarmi. (Ben bu jandarmaya ağlıyorum)»

AH ANAM...

Onbaşının vurulmasını arkadaşı Ali şöyle anlatıyordu :

«Tahir, ah anam, dedi... Ali ben vuruldum... Sonra bir iki debelendi, anam anam, dedi, öldü...»

MUSİKAN

Otopsi devam ediyordu. Musikan köyünde bir damda iki kadın ağıt söylüyordu. Musikan köyü insanları, kuşku içindeydi.

Jeep'ime atladım.

Daha önce Haraba mezrasında idim. Haraba, ötelerde titriyordu. Görüp göreceğimi görmüştüm. Hem de nasıl?

«Bu röportaj burada biter, ama mesele bitmez oğlum.» dedim kendi kendime.

«MODAN YAYLASINA EŞKİN
ALMADAN
MAKTELE ÜZERİNDE SAĞIMIZ
KARBEYAZ ÇERMİK DAĞLARI
VE SOLUMUZ
KAN KIRMIZISINDA FIRAT'TIR.» (*)

Bir karış toprak için ölenler

DİYARBAKIR'dan çıkıp Deve Geçiti'ni aştıktan sonra yalçın kaya dağlar başlar. Ta Ergani'ye kadar sürer. Ergani'den güneye inersiniz, dağlar devam eder ve bu kaya, bu belâlı gibi görünen dağlardan fışkıran şifalı suların o berbat, o çürük yumurtayla kükürt yanığı arası kokusu başlar ki Çermik'e gelmiş sayılırsınız.

HER YANI DAĞ

Çermik, burada sıkışıp kalmıştır. Her yanı dağ. Karacadağ ulu, Modan çetin. Çok, çok ötelerde Meydankale, kuzeyde Karaoğlan. Daha, daha ötelerde Coğe, Karga, daha daha ötelerde Sivrice, Çilemelek. Tam kuzeyde Mihrap. Vurun kuzeydoğuya, Mihrap dağını, Haşdu, Bahdu dağları izler... Daha doğuda Zülkefil Dağı. Güney batıda Soğuk, Kaplı dağları mor mor.

(*) Bölüm başlarındaki beyit ve misralar Ahmet Arif'in şiirlerinden alınmıştır.

Mihrap dağlarından bir kaynak, çay olup aşağılara iner. Hazarbaba dağlarından fışkıran pınarların suları Keydan köyünün altından iki kol halinde çıkar, Elazığ sınırını geçer ve Seyhan nehri olur. Bu sular, Kiskis köyünden aldığı bir başka kolla Aşağı Seyhan köyüne iner, güneye doğru. Daha kuzeyde Kâvan köyü yöresinden bir kolla beslendikten sonra Çermik'e ulaşır.

SIRAYLA

Bu bereketli sular, dağlar, dereler, aşıp Egrek Bağvenk, Nişinek, Zengüz, Seyhandere, Minyat, Meyelan ve Birveran köylerini sular, yüzlercesi gibi. Bir köy hariç, Musikan!.

Sonra Minyat köyünün batısından Fırat'a karışır, Fırat yer bunları büyük balık olduğundan.

VE

Ve bu dağlarda bumbuz fışkıran yüzlerce kaynak vardır. «Sarsap» derler buralılar. «Çaybaşı - suyun başı» demektir Zaza'ca. Hepsi vurur kendini Fırat'a. Geçtikleri yerlere bereket saçarlar, biri hariç, Musikan!.

MUSİKAN... MUSİKAN...

Dağlar hangi dönemde patlamış, bilemem, Yalnız, gördüğüm kadarı tüm kayalarını, lâvlarını saçmış. Her yer kayalık. İnsanlar n'itsin? Kayaları ayıklayıp - ayıklayabildikleri kadar - sürmüşler

kara sabanla, kadınlarını koşup! Evler kurmuşlar. Meşeleri kesmişler dam örtmek, kömür yakmak için, yani ekmek için, boğaz için. Kayaları yerlerinden oynatmışlar, bir karış toprak için. Tabiat hırçın etmiş insanları. Nüfus çoğaldıkça, toprak daha bir değer kazanmış. Tabiattan sonra, insanlarla insanların savaşı başlamış.

«BEN BİR İNSAN OĞLU SEN BİR DUT DALI»

Musikan köyünün, kayalık tarlaları arasında bir dut ağacı vardı. Kurumuş, bitmiş. Korkuluk gibi dururdu kaya tarlalar arasında. Tüm Musikan'lılar bilirdi bu dutu. Musikan'ın Polat, Marangoz ve Kılıç ailelerinin hepsi. Bunlar akrabadır birbirleriyle. Tavukları karışır tavuklarına. Kız alıp vermişlerdir, saltanattan bu yana! Gün gün çoğalırlar. Her yıl «Çocuk eder» kadınları, çaresiz! Her yıl bir tane!. Ölenler ölür, «kalan sağlar bizimdir» derler. Canlar çoğaldıkça, daha bir artar bu toprak (!) denen kayalığın değeri.

Tabii, doyum güçleşir.

Kayalar arasındaki tarlalarda bir dut ağacı vardı, kimsesiz. Canlar çoğaldıkça, daha bir artar bu toprak (!) denen kayalığın değeri...

Güçlülerde de hırs, daha bir artar. Güçlünün güçsüzü ezmesi kadar zulum yoktur yeryüzünde. Her güçlü, gücünden aldığı nesneyle aga'dır. Çeşit çeşittir ağalar. En fakir köyün, en fakirinden biraz paraca, malca, lâfca güçlüsü köyün ağasıdır.

Kayalar arasındaki tarlalarda, bir dut ağacı vardı kimsesiz.

Birgün Musikan köyünün «Polat famílesi»n den birisi, kurumuş dutun, kurumuş dalını kesti. Yapmakta olduğu damının üstünü örtecekti. Köyün ağası, hemi de muhtarı kızdı! Muhtarın kardaşı da kızdı! Kurumuş dut ağacının dalına konan kargalar da kızdı!

«Niye kestin lov?» dedi ağa. Öteki anlattı neye kestiğini... Damı az geliyordu nüfusa... Yeni dam gerekiyordu bebelere, analara, bacılara, dedelere, ninelere, yeni dam gerekiyordu. Aga kızdı. Kızar, ağadır. Ne var kurumuş bir dut dalında? Amaç hır çıkarmak değil mi? «Niye kestin lan?»

«Aga, hal böle böle...»

«Senin agandan başlarım...»

Kurumuş dut ağacının kurumuş dut dalından kavga böyle başladı on yıl önce Diyarbakır'ın Çermik İlçesinin Musikan köyünde.

Karşı durulunca, aga, hepiciğini s..... etti köyden! Ederken de damlarını yerle bir etti onaltı hane! Derken jandarma geldi «sulh» etti dalı kesen Polat'larla ağa famílesi Kılıç'ları. Etti amma, ağa bu. Onaltı haneyi yallah etti köyden.

Ve tabii, topraklar kendisine kaldı.

Köyden atılanlar, civardaki Miyalan ve Devik köylerine sığındılar. Sürgün, bir yıl sürdü. Sonra muhtarın kardeşi, sürgüncülerden para istedi! Bu.

af demektir!. Üç bin lira «denk» edildi. Polat'lardan Ömer Polat bunu şöyle anlattı:

«Ben ve kardeşim ve iki kardeşim daha, biz vermeyiz dedik topraklarımızdan vaz geceriz de vermeyiz haraç. Neden verelim? Vermedik!»

«N'oldu vermeyince?» Dedim.

«Bizi köye sokmadı» dedi.

Aga'dır, sokmaz...

«Sonra?»

«Sonrası beg, sonrası para verenler iki yıl geçti geçmedi aganın hışmına uğradılar yeniden ve ağanın kardaşı Yusuf'un...»

«Niye ki?»

«Irahat vermemiş köyde. Kan gövdeyi götürdü.»

«Yahu neden ırahat vermez?»

«Cuma furdu Yusuf'u tapancaylan da ondan»

«Niye furdu Cuma, Yusuf'u?»

«BU ZİNDAN, BU KIRGIN, BU CAN PAZARI MACERA DEĞİL. YAŞAMAK, SADE YAŞAMAK»

Bacısını everdi, olmayan borcunu ödedi ağaya !..

CUMA Yiğit, gencecik bir oğlan. Köyden sürülenlerden. Sürgünü uzak ellere. Taa Adana'ya Ceyhan'a. Gider. N'itsin gitmeyip? Agadır, git denince gidilir!

Polat devam etti:

«Aga muhtar ya... İşte aga, pankadan Cuma'nın bubasının adına altıyüz lira almış. Alır, ağadır. Derken Cuma'nın bubası öldü.»

«Eceliyle mi?»

«Eceliyle. Cuma bebe gibi, ufak. Aga Cuma'ya dedi ki, Cuma bubanın böle böle altıyüz lira borcu var. Cuma, Cuma çocuk, aman etme ağa dedi, bubamın borcu nirden ola? Aga kızdı. Agadır kızar. Lan dedi, benden iyi mi bilecen bubanın borcunu? Etme ağam, etmesi metmesi yok, öde buba-

nın borcunu. Cuma çocuğun bir bacısı vardı, everdi bacısını da altıyüz dekleştirip ödedi bubasının borcunu. Verdi ya, varıp karakola şikayette bulunmuş. Sonna karakoldaki şikâyet kâğıtları kaybolmuş. Nasıl kaybolmuş ne bilelim. Ağa iyice kızdı; kızar, ağadır. Lan dedi Cuma'ya, altı ay sürgünsün defol köyden, aklın başına gelsin. Gitti Cuma, ardına baka baka...

GEÇEN YILDI

Altı ay sonna döndü Adana'nın Ceyhan'ından. Siverek'e varmış. Partiler nutuk atıyordu meydanda. Cuma orada Yusuf ağayı görünce yanına vardı. Cuma, Yusuf'un yanında eyleşirdi eskiden. Varınca ağanın elini öpmek istedi. Ağam dedi beni bağışla, geldim gayrı. Ver elini öpeyim. Yusuf ağa kızdı, kızar, ağadır. Lan dedi ne b... yemee karakola marakola varıp şikâyete dururs**un?** Bubanın borcunu ödemezsin? Ama ağa ne borcu? Verdik ya? Nirden veriyon, bubanın bin beşyüz yüz lira borcu var...»

«Kaç lira, kaç lira?»

Polat, tekrar etti:

«Bin beşyüz yüz lira.»

«Yani bin altıyüz lira mı?»

«Heye, binbeşyüz yüz lira. Ağaya dedi ki Cuma, aman ağam altıyüz dedin ödedim, bu nereden çıktı. Ağa iyice kızdı, kızar, ağadır. Lan dedi.

onu monu bilmem. git şimdi, iki ay daha cezalısın. Aklını devşir gel... Cuma, etme ağam dedi, tüm sefil oldum oralarda, etme, bağışla beni de köye varayım gayrı... Aga olmaz dedi...»

«Sonra n'oldu?»

«Sonra, nasıl çekti Cuma tapancayı, grav grav dedi furdu Yusuf ağayı, öldürdü.»

«Öldürür» dedim. «Canı yangındır. Sonra n'oldu?»

«Bildiğin gibi, biz tüm irezil olduk. Aga'nın kardaşı muhtar bu kelli yirmi haneyi yallah etti köyden... Kadınlar, çocuklar, nacaklarla, küreklerle kovuldu köyden. Damlarımızı yıktılar. Tüm Marangoz'lar, Polat'lar, Yiğit'ler atıldı köyden, Kadınlar, erkekler yaralandı, av tüfeğiyle adamlar öldü.»

«Topraklar n'oldu?»

«Nolacak, ağa aldı yine.»

«Agadır» dedim. «Alır.»

«Sonna yeniden Devik ile Miyalan köylerine sığındık. Tüm sefillik başladı, topraklar da gitti elden. İki yıl mı ne sürdü bu sürgünlük. Geçenlerde Çermik hokümatına vardık. Oradan Diyarbakır Hokümatına.»

«Kaç kere?»

«Üç kere vardık, vali bege. Vali beğ dedik, hal böle böle, açız topraklarımız varken, irezil olduk. Bizim üç mezramız var, hiç olmazsa bu-

nun birini bize verdirin. Açız, sefil olduk vali beg. Vali dedi ki, inceleyelim. Derken keşif geldi. Malmüdürü gil. Keşfettiler ki Haraba mezrasına ev yapacağız. Hokümat karar vermiş. Lakin ağa demiş ki ben Haraba'ya ev mev yaptırmam. Fuseyni karakolundan biri dedi ki, çabanız boşuna, hal böle böle, ağa para yidirmiş. Para yiyen demiş ki, ses çıkarma bunlar ev yaparken bir iki silah at, tabi onlar da sana atacak, o zaman biz gelir, bunlar burada yaşayamazlar kan gövdeyi götürür deriz, tamam giderler yine geldikleri köylere. Lan dedik, bune zulumdur, olur böyle şey? Aldırış etmedik. Başladık Hokümata dua ede ede evlerimizi yapmaya. Derken efendi, Musikan'dan silahlar patlamaya başladı.»

.....

Ağıtta kadın şöyle diyordu:

Sonra silahlar patladı. Tahiro arkadaşlarıyla dışarı fırladı. Yarım saat sonra vuruldu.

.....

ALDI BİR GÖRĞÜ TANIĞI BAKALIM NE DEDİ?

«Musikan'dan mavzerle yaylım ateşi başladı. Erkeklerin bir kısmı evleri yapıyordu. Ev dediğin de kayalar, taşlar üst üste konuyor!. Bir kısmı çiftelere sarıldı. Kadınların bir bölüğü erkeklerinin önünde. Kurşunlara karşı... Yürüyorlar dimdik... Sonra hemen yerlere yatıp kocalarına siper yapıyorlar taşlan. Sonra erkekler sıçrama

yapıyorlar. Berikiler, çoluk çocuk, yaşlı kadınlar ev için erkeklerine taş taşıyorlar... Vakit kazandırıyor elleri çifte'liler, tak tak... Silahlı çatışma saatler sürdü.»

Jandarmaların yanında ağanın silahlı adamları da vardı. Jandarmaların sağında solunda idiler. Basıyorlardı kurşunu Haraba'ya doğru.

Tahir onbaşı, birden kıvrıldı olduğu yere, taşların arasına. Sağ elini böğrüne attı... «Ah anam» dedi... Arkadaşına seslendi:

«Ali, ben vuruldum.»
Bir iki debelendi.
«Ah anam, anam» dedi.
Başka bir şey diyemedi.

Bir zalim kurşun sol böğründen kalbine doğru girmişti. Bir diğer jandarma da bacağından yaralandı.

Musikan'lılardan birisi gidip köye haber verdi, kadınlar toplaşıp geldiler. Dimdik yürüyorlardı, onlar yürürken silahlar susuyordu zaman zaman... Varıp jandarmanın ölüsüne sahip çıktılar, sürüye sürüye geriye aldılar.

Hesap doğru çıkmıştı. Silahlar patlamış, ağa jandarmalara «Bakın, Haraba'lılar ateşe başladılar, davranın» demişti!

VE EFENDİM...

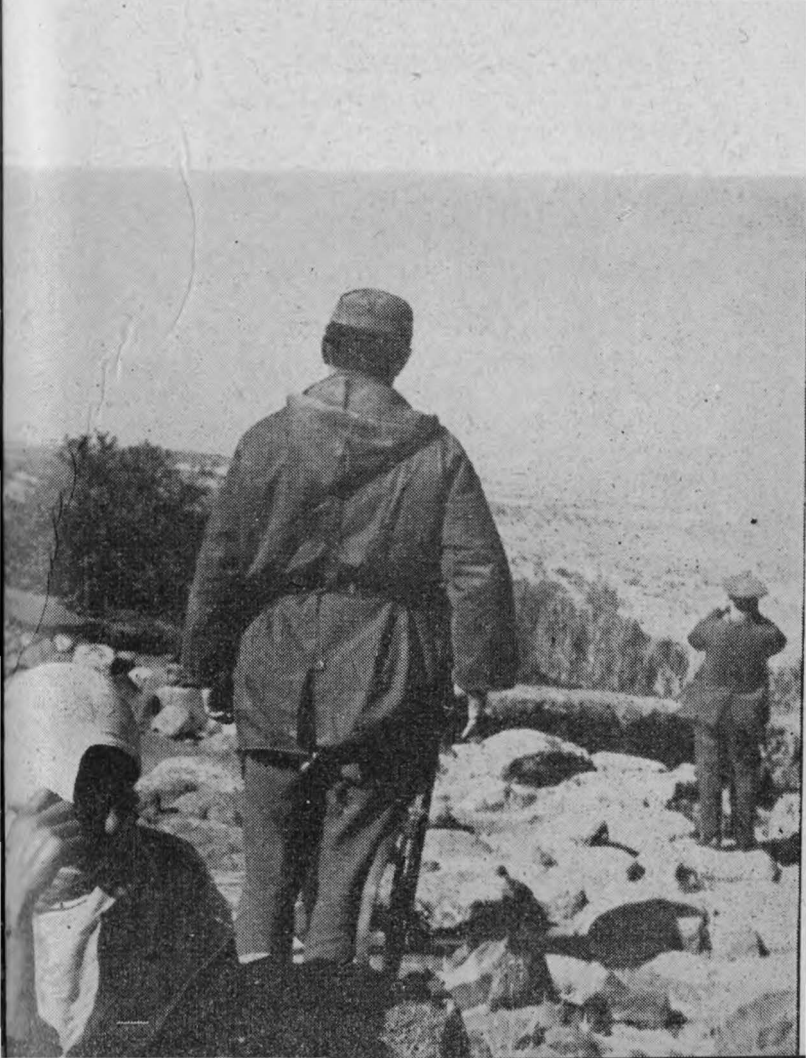
Ve efendim o saatlerde telgrafın tellerinden,

manyatolu telefonlardan, habercilerden olay, yukarılara bildiriliyordu :

«Vukuat var, yetişin...

Haraba mezrasında, kadınlar, çocuklar taş taş üstüne koyup ev yapmaya çalışıyorlardı.

«KİRVEM, HALLARIMI AYNI BÖYLE YAZ RİVAYET SANILIR BELKİ...»

Jandarmalar geliyor, dağları yara yara...

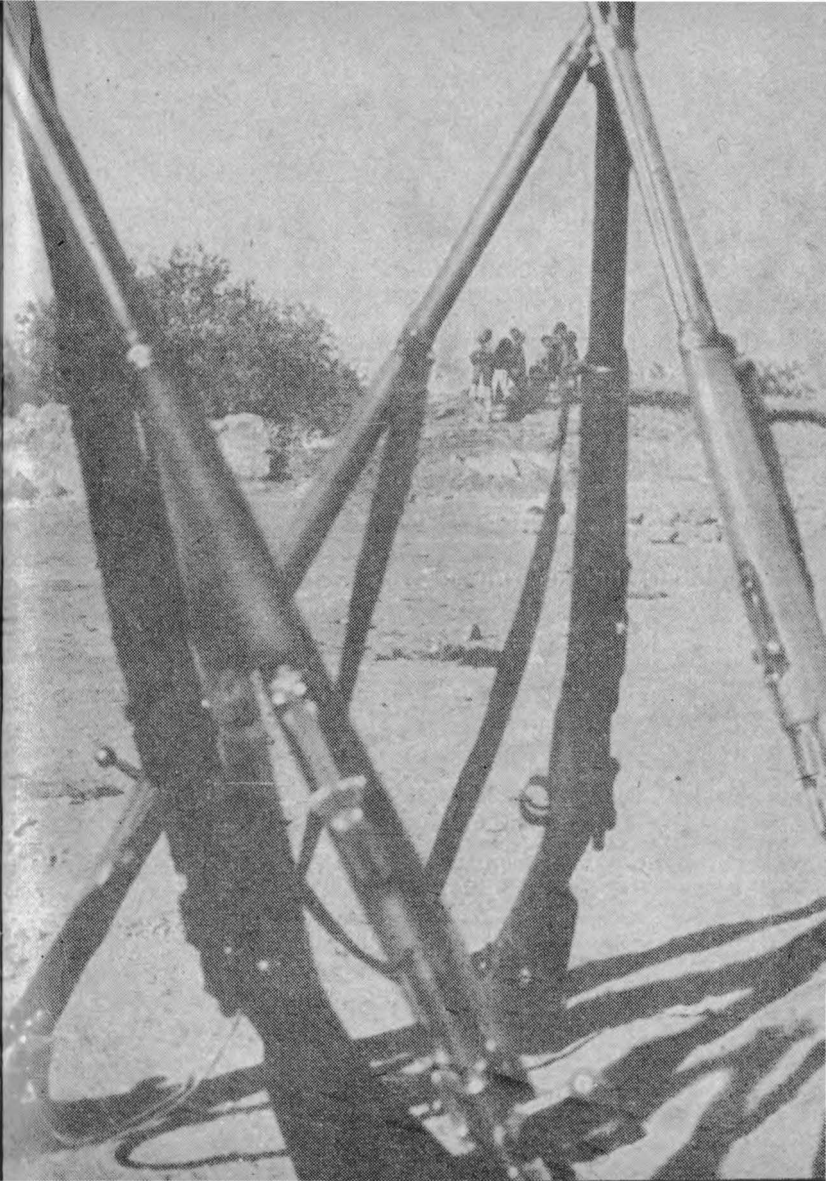
31 Ekim 1964 saat 08.30 da jeep'le Musikan köyüne girdiğim zaman, jandarmalar silah çatmıştı. Komutan, dürbünle Haraba'yı gözlüyordu. Kendimi tanıttığım komutan, köyü boşaltacağını, bazı tebdirler aldığını söyledi. Bir sorum üzerine «Acele etmeyin, şimdi hep beraber burayı terkedeceğiz. Daha iyi şeyler göreceksin» dedi.

Köyün ağasını çağırdı. Bazı «talimat» verdi ve aralarında bir saat kararlaştırdılar.

Komutan benim jeep'ime bindi, ardımızda iki jandarma aracı, el koyduğumuz bir kamyonda da jandarmalar vardı. Yola koyulduk. Köye, eşekle, atla, deveyle, yaya gelen köylüler yollarından alıkonuldu. Başlarına da er dikildi, köye kimsenin sokulmaması, çıkarılmaması emri verildi.

AĞAÇHAN KÖYÜNDE

Ağaçhan köyüne geldik. Silah çatıldı. Komu-

tan, planı gereğince ne kadar kadın, çoluk çocuk varsa getirilmesini emretti. Köylüler, meraklı köylüler kaçışıyordu! Korkulu.

Ağaçhan, yirmi hanelik. Kadınlar getirildi. Çocuklu kadın, Sultano, o kara, o mühür gözleriyle yadırgı içinde bakıyordu. Bebesi kucağındaydı. Salyalar akıyordu bebenin ağzından, diş mi çıkarıyordu ne? Öteki kadın, yaşlıcası, eli çenesinde düşünüyordu, Rodin'in düşünen adamının dişisi! Asiye kadın konuşmuyordu, düşünüyordu salt, düşünüyordu eli çenesinde. Cuma Altıntaş ile Halit ise iki çocuk. Nasıl titriyorlardı? «Korkman lan» dedim...» «Korkman be... Erkek olacaksınız.» Korkuyorlardı, çocuktur korkar... «Hiç bir şey yapmayacaklar size.» Çocuktur, korkmuşlar bir kere, ben neyleyim? Tutup korkulu resimlerini çektim. İhtiyar erkekler, taşın dibine çömeldiler, tabakalarını çıkarıp cığaralarını sardılar. Küme olup bekleşiyorduk.

Komutan, tatlı, ama inandırıcı olmayan bir sesle «Benim misafirimsiniz arkadaşlar» diyordu durmadan. Nihayet, «misafir» ler kamyona bindirildi, erler de bindi, biz de bindik.

Neden sonra dağlar, dağlardaki kayalar, o kocaman taşlar geçit vermez oldu. İndik. Zorlu bir yürüyüş başladı. Fotoğraf çektiğimden hep geri kalıyordum, sonra yetişmek için koşuyordum durmadan. Soluğum kesildi.

MİYALAN KÖYÜNDE

Miyalan köyü iki dağ arasında. Yeşillik. Dam-

lardaki çocuklar önce seyrettiler gelenleri, sonra hepsi «toz» oldular! Yeni «misafir» bulmak için emir alan binbaşı ve erler evlere daldılar!. Kadınların bazıları ekmek ediyordu ki, mintanlarının kolları sıvalıydı. çoğu yalınayaktı. Poşularını düzeltip jandarmaların arasında dimdik yürüyorlardı. Bir kaçının sırtında çocuk vardı. Ne bir şey soruyorlardı, ne bir şey söyleniyordu.

Köyden çıktık. İkinci bir tepeye geldiğimizde, Rahime adlı kadının çocuğu bağırıyordu ardımızdan :

«Anooooooo... Anoooo...»

Anasını çağırıyordu, ağlıyordu durmadan.

Analar, jandarmalar arasında dimdiktiler. Rahime bir an dayanamadı, döndü bağırdı çocuğuna :

«Korkman... Korkman oğlum...»

Sertce döndü, yazmasıyla gözünü sildi. O kadar... Dimdik yürüyorlardı jandarmalar arasında.

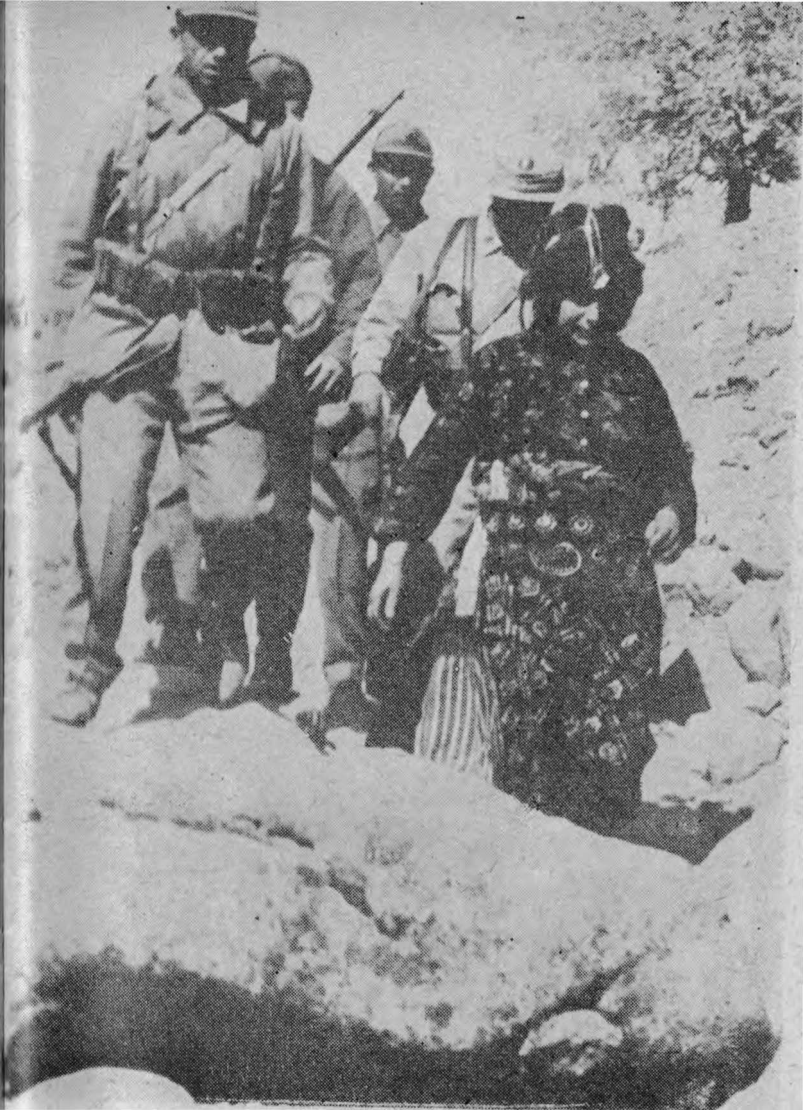
Bir aralık yanlarına yaklaştım. Sordum :

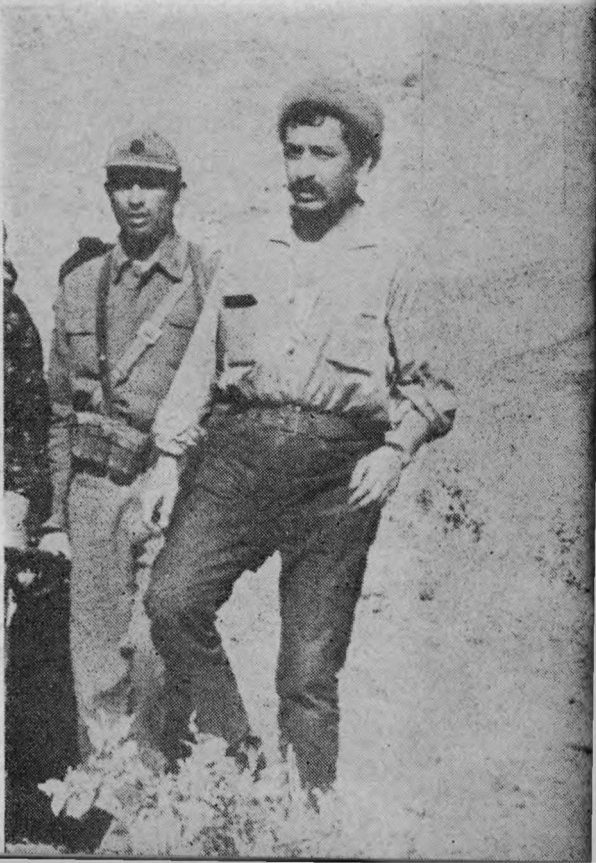
«Name-i taçico? (adın nedir)»

«Hanim...»

Sordum kaç çocuğu olduğunu. Isırır gibi :

«Penç tene» dedi... Orta yaşlı Rahime kadının da sekiz çocuğu varmış. İhtiyar Sultano da beş

çocuklu. İhtiyar Sultano, iki eli belinde yürüyordu, terliyordu boncuk boncuk. Giysileri kat katdı.

Saatler sürdü yürüyüş. Kadınlar geride kaldıkça kızılıyordu. Dağ taş tepiyorduk, yürüyordum durmadan. Yolda, bir ihtiyar anayla, sırtında bebesi olan genç bir kadına rasladık... Onlar da «misafir» edildiler! Korkudan, oldukları yere çöktüler!

Çıkınları arandı. Kupkuru yufka vardı.

Nihayet, plan açıklandı. Yol boyu düşündüğüm plân, açıklanan plâna uyuyordu! Korkunç bir şeydi bu.

Tüfeklere mermiler sürüldü.

Ağayla kararlaştırılan saatte, Musikan köyünden Haraba'ya silah atılacaktı. Ağanın adamları Haraba'ya saldıracaklardı. Haraba'lılar elbette boş durmayacaklardı. Bizler (!) önce kadınları çocukları öne sürüp, arkadan bastıracaktık bütün «kuvvetle!.» Ve o anda, Haraba'lıların silahları ele geçirilecekti. Burada, kadınlara silah çekilmez, sığmaz dağ kanununa, erkekliğe, insanlığa... Bu yüzden kadınları, çocukları «misafir!» etmiştik. Ama ya atılırsa?

ÖĞÜT...

Komutan, gerekli düzenini aldırdı. Sonra, erkek misafirlere öğüde başladı... İçtendi zaman zaman, ama bir tuhaf... «Hepimiz kardeşiz» diyordu. «Siz benim, ben sizin kanınızdanım. Ne-

den birbirinize silah çekersiniz? Olur mu bu?»

«Olmaz kumandar beg»

«Ulan, koca jandarma il komutanı dağ bayır, sizin saadetiniz için dolaşıyorum. Ulan neden rahat durmazsınız? Neden kardeş kardeş geçinmiyorsunuz? Herkes görevini benim gibi yapsa memleket kurtulacak. Nasıl doğru mu?»

«Doğridir kumandar beg.»

«Kardeşlerim, geçenlerde buradan uçak geçti mi?»

«Geçmiştir kumandar beg»

«Ne demek geçmiştir. Geçti...»

«Geçti kumandar beg.»

«İşte o uçağın içinde ben vardım. Keşif yaptım. Ben bu dağların neresinde vardır keklik, bilirim ben.»

«Bilirsin kumandar beg.»

«Ulan bilirsiniz bunu da, neden kanunun sizden yana olduğunu bilmezsiniz? Hükümet bu kadar jandarmayı besler sizin rahatınız için. Durmazsınız siz buna rağmen. Edersiniz kavga. Ayıptır, kanuna saygı isterim ben. Bırakın bu kavgayı kardeşlerim, ulan kanınıza yazık değil midir? Yazıktır.»

«Yazıktır, kumandar beğ. Doğri söylersin. Yalnız, deriz ki, sen de iyi bilin ya, ne istiyorsan emret bize, salma bu kadar jandarmiyi Haraba'ya,

emret biz yapalım istediğini, sen daha iyi bilin ya...»

Yalvarıyorlardı fırsat buldukça. «Sonra kırılacak herkes» diyorlardı.

«Sevmem ben fazla konuşmayı, isterim ki yürüsün işler dediğim, bildiğim gibi... Haydi bakalım, hazırolun şimdi hücuma geçeceğiz. Arkadaşlarım, vazife esnasında şehit olmak da var. Vatandaşların sulh ve sükunu için şerefli şeydir şehid olmak. Marş.»

Karşı tepenin ardı Haraba idi... Jandarmalar, komutanlar yayıldık, silahlar ellerde kayaların arkalarından, kimi zaman seke seke, kimi zaman atlamayla tepeyi işgal ediyorduk. Koşuyordum tepeye, her adımda yalvarıyordum Tanrı'ya.. «Haraba'dan n'olur silah atmasınlar»... Koşuyordum kan ter içinde «N'olur Allahım, silah atılmasın, n'olur... Kırılacak çoluk çocuk, erler, insanlar, kadınlar...

«Haydi arkadaşlar» dedi komutan.

Tepeye vardık.

«VURUN ULAN
VURUN
BEN KOLAY ÖLMEM
OCAKTA KÜLLENMİŞ KÖZÜM
KARNIMDA SÖZÜM VAR
HALDAN BİLENE»

Dağ taş ağıtlarla inliyordu...

HARABA insanları yerlere çökmüşlerdi. Başlarında stenli erler vardı. Onlar bizden önce gelmişler, bakmışlar ki hepsi kuzu kuzu oturuyor! Bir adam, komutana doğru koştu, ayaklarına kapanıp ayakkabılarını öpmeye başladı. Ötekiler ellerine sarılıp öpüyorlardı. Kadınlar, çocuklar, o yıkık o taş üstüne taş konulup yapılan, damının bir kısmı meşe dallarıyla örtülmüş evin dibindeki kayalara oturmuşlardı. Bir kadın sırtında çocuğu, elinde kova tas, erlere su dağıtmaya başladı. Fakirlikleri diz boyuydu, paramparçaydı mintanları, yama üstüne yamaydı. Bebelerin gözleri irinli, salyalar akıyordu soluk ağızlardan. Cıpcılızdı bebeler, cıpcılız.

PAT... PAT...

Su içiyordum. Çamurlu su, acı su. Her şey

gibi. «Pat» etti tokat Ömer'in suratında. Ardından bir daha, bir daha. Komutanın ayağına kapanıp öpendi tokadı yiyen «pat...» «pat...» Hazırol duruyordu. Tokadı, yumruğu yedikçe dönüyordu topuklarının üzerinde, yalpalıyordu yedikçe. Kadınlar ağıta başladılar. Çocuklar ağıta başladılar. Bebeler ağıta başladılar.

Diktol dağlarının yamacı, Haraba, ağıtlarla inliyordu. On yaşındaki kızımın çağdaşları, hem ağlıyor hem de yumruklarını dişliyorlardı... Haraba ağlıyordu, dağı, taşı, insanları...

«Ulan nerede silahlar, çıkarın ulan.»

Pat pat iniyordu tokat ve sille ve yumruk ve tekme. Donup kalmıştım. Adam böğürüyordu :

«Alla to esto? To estı . bıyose kotido? Be ma et, be halema bulnyo... Allah var mısın? Varvan neredesin, gel gör halımızı...»,

«Söyle ulan nerede silahlar?»

Yerlerdeydi adam. Kadınlar ellerine taşları aldılar. Yırtık mintanlarından, pörsümüş memeleri sarkıyordu, elleri makina gibi işliyor, taşlar kurumuş döşlerinin üzerine iniyordu. Hep bir ağızdan ağıt tutmuşlardı... «Zalimo... Zalimi... Ağa... Jandarma...»

BEBELER

En büyük kızım kadar bir kız, kardeşlerine sarılmıştı. Sarıldığı kardeşlerinden biri dört yaşındaki ortanca kızım kadardı. O da en küçük

kızım kadar, sekiz dokuz aylık kardeşine sarılmıştı. Feryat ediyorlardı :

«Babooooo... Baboooo. Uy havar... Uy havar... Baboooo...»

«Susun» dedim... «Susun be... Ağlamayın. Korkman. Kimse elleyemez sizlere. Susun, allaman.»

Susmuyorlardı. Susamıyorlardı.

İHTİYAR KADIN

İhtiyar kadın, dayak yiyen oğlunun üzerine atıldı, bir yandan da elindeki taşı, göğsüne, kafasına vuruyordu, oğlu anasına saldırıyordu «sus...» diye. Kadın ağlıyordu, ak saçları kara, kirli poşudan fırlamıştı, memeleri gibi...

«Uy havar... Lacemi kıştıy... Mırın... Mırın... Uy lavo derbetıniy... Em gış mırın... Alla va biro me et, va biro u buino... Gış kabhet ji ağado... Mırın... Mırın... Mırın... Mırın... ji mara eskonco kıro... Em fıkarayın kieski ma çingo... Alla ji ma et niyo, jimara duro... Oğlumu öldürüyorlar, oğluma vuruyorlar, biz öldük, Öldük... Öldük... Allah gelsin gelsin görsün, Bütün suç ağada. Ağa eziyor bizi, biz fukarayız kimsemiz yok, Allah da bizden yana değil, Öldük. Mırın... Mırın.»

İhtiyar, taşlı elini Musikan'a doğru uzattı :

«Mır pırın ezuğa ne bu kiyum... Ben bir

ağayım diyor o ,sizi teker teker vurduracağım diyor o...»

Kadınlar ağıta durmuşlardı.

«Ulan, ayırın şu kadınları, sürün öteye. haydiii.»

Ağıt artık öteden geliyordu.

Komutan Ömer'i işaret etti, «Alın ulan» dedi. «Alın şunu sokun eve, vurun...»

Korkmuyordu.

Ömer, iki stenli erin arasında bağırıyordu :

«Vurun, vurursun, hükümetsin hükümete boynum ince... Prodi la prodı... Vur Vur... La no seni hayato. Böyle yaşamaktansa ölmek iyidir. Mırın jı vida veşşo. Nasıl olsa ölmüşüz... Se kara em mırın, prodı veş mırın... Vur Vur... Daha iyi, ölelim. Mırın... Mırın... Öldük. Mırın uy havar.»

Soktular Ömer'i eve. Sonra kırma bir tek tüfek, av tüfeği getirdi erler. Dayak durdu. Ömer, komutanın karşısında, parmağıyla Musikanı gösterip isyan ediyordu:

«Bütün zulum ağadan. Ağa bizi öldürecek. Biz fakiriz diye mi hükümet bizden yana değil? Lı gış luzüm ağado... Bütün zulum ağadan... Aga mı bıkışto. Aga bizi öldürecek. Em fıkareyın, hükümetji kôtido? Ey ma et niyo? Bizden yana değil mi hükümet?. Jandarını rüşvet aldi agadan. Onbaşıyı agaın adamları öl-

dürdü. Onnar öldürdüler kumandar, inan bize, onbaşıyı ağanın adamları vurdu, bizim üstümüze yıkacaklar da bizi daha sefil edecekler, mapis damina sokturacaklar, sonra topraklarımıza daha iyi konacaklar. Allah var mısın? Sen söyle jandarmi, sen yanındaydın... Onlar vurmadı mı, Allah, Allah söylet buna, jandarmayı onların vurduğunu söylet. Rüşvet almadınız mı, ha sana diyorum jandarmi, kaç para aldınız ağadan, komandara söyle, komandar beğ bunlar rüşvet aldılar, yoksa hakikatı söylerlerdi. Mırın... Mırın. Öldük Öldük...»

ZABIT TUTULSUN

Yarbay titriyordu sinirden... Dinliyordu, salt dinliyordu ve birden bağırdı :

«Almışlardır» Döndü, yeniden bağırdı :

«Almışlardır. Ulan, almışınızdır. Zabıt tutulsun bunlar hakkında... Ulan zabıt tutun, görevini kötüye kullandılar diye... Tutun zabıt, çabuk.»

Sonra sopa istedi. Bir er, balta sapı getirdi. Komutan öğüt verip silahların teslimini istiyordu. Sopayı sakladım.

«Ulan sopa nerde?»

Meşe dalından iki, dal geldi, kamçı gibi.

Bu sefer, meşe sopaları, işi başından beri uzaktan izleyen başka bir yarbay ötelere attı bir aralık. Gözleri dolu doluydu, Ağaçhan'dan beri.

Bu topraklar doyurmuyordu insanları. Halk, birl okma ekmek için öldürüyordu. birbirini...

«OLANCASI BİR TUTAM CAN
KADASINA BELASINA SUNDUĞUM
.....
KİRVEM HALLARIMI AYNI
BÖYLE YAZ
RİVAYET SANILIR BELKİ...»

«Kurşun, Sefer'in kalbini parçalamıştı»

DİYARBAKIR, 6 — Çermik ilçesine bağlı Sarsap köyünde başlayan ve iki gün devam eden silâhlı çatışma dün bastırılmıştır. Köy muhtarı ile bir toprak meselesinden araları açık bulunan Mustafa, tehditler karşısında, bölgenin azılı eşkiyalarından olup jandarma tarafından aranan Sefer Yeldemir'i kiralamıştır. Nihayet önceki gün muhtar Süleyman ile Mustafa taraftarları arasında başlayan tartışma kısa zamanda silâhlı çatışma halini almış, buna kadınlarla, çocuklar da katılmışlardır. Çatışma bütün köy ve civar mezralarına yayılmış, kadınlı erkekli, ihtiyarlı, çocuklu yüzlerce köylü av tüfekleriyle çarpışmaya katılmışlardır. Çarpışmanın kurbanı eşkiya Sefer olmuş, aldığı yaranın tesiriyle derhal ölmüş,

Hanıl Demir adlı 7 yaşındaki kız ise başından ağır surette yaralanmıştır...»

MUSİKAN İLE HARABA

Sarsap olayı, Musikan ile Haraba olayından dört gün sonra olmuştu!

Ve bir mektup aldım :

«Fikret,

Müsademe dolayısiyle köye giremedik ve ancak bugün ölüm muayenesini yapabildik! Kayalar üzerinde bol bol düşündüm, Müsademe kelimesini sevmiyor idareciler. En az, 500 bağ (her bağ 5 mermidir) mermi yakıldı. Netice eşkiya Sefer Yeldemir'in başına. Kurşun, kalbini parçalamışdı. Vurulan Sefer, katilden firari idi. Sarsap köyünün ağalarının adamı idi. Her toprak mücadelesinin yarattığı kölelerden biri ve kendini köle yapanlara bilahare silahını satan bir zavallı!.

Muhteşem bir fizyonomisi vardı ve otopsi yapılırken yüz, bıyık ve umumi çizgileriyle size çok benzediğini düşündüm. (afedersin kardeşim) Sarsap köyüne konuşu Konaki köyünde bundan iki yıl önce vuku bulan toprak kavgasında iki kardeşini ve babasını öldürmüşlerdi... Evli, bir çocuklu ve dağlarda da güzel metresiyle dolaşıyordu. Bütün akrabalarıyla Siverek'e sürülmüş. Yolda, karısının ağıtını tercüme ettirdim :

«Oğlum da bir gün ormanı yakıp ısınacak

Onun ateşini, düşmanları uzaktan görüp Korkacaklar.

Ve bir gün hepsini öldürecek

Ve Sefer'imin benden başka karısı yoktu...»

TOPRAK YÜZÜNDEN... YAHUT, RAKAMLAR...

21.1.1964 tarihinden, 6.1.1964 tarihine kadar, yine 10 ay içinde toprak yüzünden Diyarbakır ili içinde çıkan kavga ve silahlı çatışmada 15 kişi ölmüş 186 kişi yaralanmıştır.

DEVLET RAKAMLARI DİYOR Kİ:

«2 milyon 300 bin çiftçi ailesinden 240 bin nüfusun ekecek toprakları yoktur. 1 milyon 686 bin çiftçinin geçinecek kadar toprağı bulunmaktadır. Yani çiftçi ailelerinin % 27.4 ü topraksız! Çiftçi ailelerin % 75.4 ü toprakların ancak % 29.4 ünü işleyebiliyor! % 24.6 lık mutlu azınlıksa toprakların % 70.6 sını ekiyor!..»

GOCUNANLAR...

Ağıtları ve rakamları sevmeyenler var. Ankara'da oturan milletvekili bir ağa hoşlanmadı yazılardan. Başka türlü önleyemeyince «Çok severim O'nu» demiş... «Üç de çocuğu var. Gitmesin Diyarbakır'a artık, vururlar bir gün...»

Bu haberden üç gün sonra bir F - 27 uçağıyla öğle üzeri Diyarbakır'a iniyordum!

Çermik'e uzandım. Sonra Mardin'e, Midyat'a, İdil'e... Seviyorum buralarda «deli dana» lar gibi dolaşmayı... Sokaklarda, otellerde dağlarda, kahvelerde, meyhanelerde kucaklaşıyorduk insanlarla... «Öl de bize, öl de, ölelim baboo.»

Kimsenin ölmesini istemiyorum. Öldürmesini de.

HARABA'DA...

Haraba'da kadınlar, çocuklar, türkü söyleyip evlerini yapıyorlar. Ağıt değil, türkü çağırıp iş görüyorlar. Erkekleri Çermik'de hapishanede. Suçları, kavgada silah çekme, boşaltma ve sonradan teslim ettikleri 2 mavzer sebebiyle 6136 sayılı kanuna muhalefet.

VE

«Maktül onbaşının yanındaki erlerin şahadetleri, olay yerinde yapılan incelemeden anlaşıldığına göre, ağa ve 7 arkadaşı, suçu sonradan Haraba köyüne yüklemek amacıyla onbaşıyı öldürmüşler, taammüden adam öldürmek suçuyla tevkif edilmişlerdir.»

OL HİKAYE...

2.11.1963 de Cuma Yiğit, Siverek'te Musikan köyü ağasının kardeşi Yusuf'u öldürdü. 5.11.1963

de Polat ve Marangoz aileleri ağa tarafından köyden atıldı. 9.11.1963 de ağanın oğlu Marangoz'lardan Mehmed'i çarşı ortasında vurdu. 30.10.1964 de çıkan kavgada iki taraftan birer kişi yaralandı. 5.11.1964 iki taraf arasında çıkan silahlı çatışmada Süleyman Polat öldürüldü. 13.5.1964, Şehmuz Marangoz adlı 14 yaşında bir çocuk, ağa taraftarı Hasan Polat'ı çarşıda tabancayla vurup öldürdü. 29.11.1964 iki taraf arasında çıkan silahlı çatışmada onbaşı Tahir Yılmaz Öncal şehit oldu, er Nazif Atıcı ve Osman Polat yaralandı.

DERKEN...

Derken, olaydan 28 gün sonra artık Musikan ile Haraba'yı (!.) birinci sayfalarına alan gazetelerde şu haber yayımlanıyordu:

> **«DİYARBAKIR, 30 - Bir süre önce Çermik ilçesinin Musikan köyünde toprak ihtilafı yüzünden ağa taraftarlarıyla silahlı çarpışmaya girişen Haraba köylülerinden Hüseyin Polat, köy yakınlarındaki bir derede ölü olarak bulunmuştur...»**

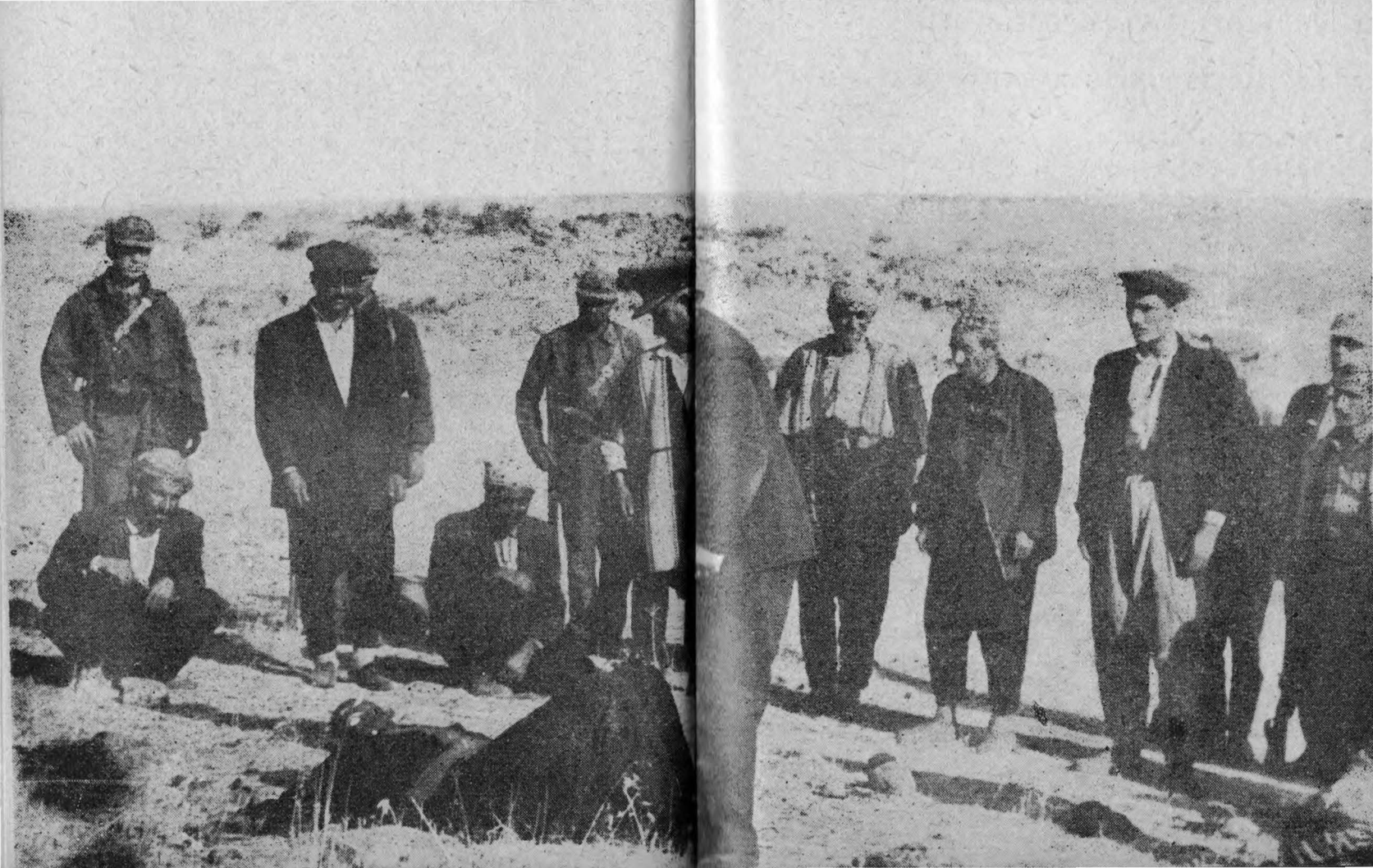
Uy, fukara Hüseyin! «Halımız ne olacak?» diyordun o gün Haraba'da...

Halın bu olacakmış!...

Fukara ölümü, geldim, geliyor der mi Hüseyin?

Bir gazete başlığı:

«MECLİSTE, TOPRAK REFORMU İÇİN GENEL GÖRÜŞME İSTEYEN ÖNERGE CHP. VE AP. OYLARIYLA REDDEDİLDİ...»

BİZ HABERİ YİNE HARABA'DAN VERELİM:

«MUSİKAN, HARABA KÖYLÜLERİ BAŞKA YERE GÖÇE BAŞLADI

Ergani, 3

Toprak ihtilafı yüzünden araları açık bulunan Çermik ilçemize bağlı Musikan, Devik, Haraba, Miyalan ve civarındaki köylüler, alınan tedbirlere rağmen gün gün çoğalan huzursuzluğun giderilememesi yüzünden köylerini ve evlerini terkederek göç etmeye başlamışlardır.....»

KİRVEM HALLARIMI AYNI BÖYLE YAZ RİVAYET SANILIR BELKİ...

Yazdım...

BASINDA HARABA İLE MUSİKAN OLAYLARI..

Utanmak yine bize düşüyor

CUMHURİYET Gazetesinde Fikret Otyam'ın resimli bir röportajı... Jandarmalar ortasında tipik kıyafetleriyle doğu köyleri kadınları Sırtında bebesiyle eli tüfekli bir jandarmanın önünde yürüyen başka bir köylü kadın... Jandarmalarla köylülerin önünde yere yıkılmış bir köylü, tepesinde kartal gibi bir jandarma subayı...

Röportajın başlıklarını okuyorum:

«Jandarmadan dayak yiyenler İnönü'ye şikâyette bulundular. Jandarma komutanından tekmeyi yedikçe köylü bağırıyordu: Öldür, böyle yaşamaktansa ölmek iyidir.»

Diyarbakır'ın Çermik ilçesine bağlı Musikan köyü ile Haraba köyü arasında silâhlı çatışmalar olmuş. Topraklarından atılan Haraba köylüleri Musikan köyü ağasının toprakları üzerine yerleşmek istemişler. Bundan dolayı çatışmalar on yıldır sürüp gidiyormuş.

Son çarpışmada kavgaya müdahale eden jandarmalardan biri ölmüş.

Bunun üzerine jandarma komutanı civar köylerden kadınları, çocukları zorla toplatıp jandarma müfrezelerinin önüne katmış ve Haraba köyünü basmış. Böylece köylülerin kadınlarla çocuklara ateş edemiyeceğini ve jandarmaların da köye kolayca gireceğini plânlamış oluyormuş...

Jandarmalar köye dalınca sille tokat tekme adamakıllı girişmişler köylülere... Köylülerin kimi jandarmaların ayaklarına kapanıyor, kadınlar içsinler diye sular getiriyor, fakat dayak durmuyormuş.

Nihayet kadınlar kocalarının perişan edildiğini görünce oraların geleneği icabı ellerine bir taş alıp bağırlarını döve döve ağıt yakmıya başlamışlar...

Kumandan ise kalın sopalar kestirip köylü erkeklerini yıkınış yere... Daha fazlasını seyretmeye dayanamamış Fikret Otyam...

Bu usulle köy basıp köylü dövmek ne tedbirdir, ne çaredir, ne demokrasidir, ne devlet idaresidir, ne bir şeydir... Köylünün toprak derdi bu metodlarla halledilmez. Halledilseydi, şimdiye kadar köylünün sırtında kırılmadık sopa kalmadı, halledilirdi.

Ne hakla sille tokat tekme dipcik falaka, döveriz bu köy çocuklarını... İdare edemediğimiz bir memleketin hıncını onlardan çıkarmak için mi? Ne hakkımız vardır köylüleri ikide bir dövmeye, hattâ öldürmeye... Nerden alırız bu hakkı?

Efendim asayişe karşı geliyorlar. On yıldır, yirmi yıldır karşı geliyorlar. Niçin eğilmiyoruz sebepleri üstüne... Onlar da çalışacak bir toprak, oturacak bir ev isterler... Ama boyuna kovulurlar topraklarından, boyuna alınır evleri ellerinden; ağalar köylerle birlikte satın alır ve satarlar kendilerini... Biz bunları önleyemeyiz, partilerimizin listelerine onlara bu cefayı revâ gören ağaların adamlarını doldururuz ve sonra da basarız sopayı zavallı bahtsız köylülere... Üstelik de şehirlerde demokrasi, vatan, millet nutukları atarak; halk sevgisini kimseye bırakmayarak...

Mustafa Kemal'in:

«... emeklerini ellerinden alıp israf eylediğimiz ve buna mukabil daima tahkir, terzil ile mukabele ettiğimiz ve bunca fedakârlıklarına ihsanlarına karşı nankörlük ettiğimiz...» dediği köylülerimizdir bunlar...

Şehirlerde de bu gerçekleri dile getirmek is-

teyen aydınları adım adım kovalarız. Bu konularda yazılmış kitapları toplatınaya kalkarız. Biz kaç kişiyiz, kimiz ve hangi yetkiye dayanarak yapıyoruz bütün bunları? Bunu dahi sordurmak istemeyiz kimseye. Çünkü bu soruya verecek cevabımız yoktur.

Hâlâ köylülere jandarma dayağı, hâlâ kitap yasakları, hâlâ halktan yana olmaya çalışanlara işkence... Ne geçiyor elimize, ne kazanıyoruz bunlardan... İşsizlere iş alanları mı açabiliyoruz, yeryüzü uygarlığına yeni eserler mi katabiliyoruz; sadece köylüden satın aldıklarımızı daha pahalıya satmak, onları yılda dört yüz, beş yüz liraya mahkûm etmek ve bütçeden geniş çıkarlar sağlayarak keyfimize bakmak istiyoruz. Bunu da mubah ve meşru göstermek için, bunu tenkid etmek isteyenleri ceza kanununun maddeleriyle tehditler altında bulunduruyoruz.

Bu mudur Cumhuriyetçilik, Atatürkçülük, demokrasi taraftarlığı... Bütün bu yüz kızartıcı davranışlarımız göz önündeyken kim inanır bu iddialarımıza?

Biz kendi memleketimize ve insanlarımıza karşı büyük ihanetler içindeyiz.

İhanetlerimizi kaba kuvvetle ört bas etmek arzusundayız. Sık sık Türkiyeyi sevdiğimizi söylüyoruz. Aslında sadece kendimizi ve çıkarlarımızı seviyoruz. Onun için de yeryüzünde kimse bizi istediğimiz kadar sevmiyor. Bizi beğenmiyor. Bizi ayıplıyor.

MİLLİYET

Bu ne işkencedir ?..

JANDARMA Kumandanından tekmeyi yedikçe, köylü bağırıyordu :

— Öldür... Böyle yaşamaktansa, ölmek iyidir!.

Bu sözler hangi devirde söylenmiştir?... Orta Çağda Engizisiyon zulümleri sırasında mı?... Yoksa Senirkent veya Arslan köyde mi?

O kadar uzak devirlere gitmeğe, veya yakın tarihin sayfalarını karıştırmağa lüzum yok...

Evvelki günkü Cumhuriyet gazeetsinin birinci sayfasına göz gezdirmek kâfi... «Jandarma da-

yağı» başlığı altındaki çıkan yazı, bugünün faciasıdır!

Ve Diyarbakırın Çermik ilçesine bağlı köylerinde 31 Ekim 1964 de cereyan etmiştir.

*
* *

Gazetede fotoğrafları da var... Tesadüfen oralardan geçen gazeteci arkadaşımız Fikre Otyam çekmiş resimlerini... Bir Jandarma Kumandanı Yarbayın tekmelediği köylü, yerde yatıyor; altında şu yazı okunuyor :

«Adam bir anda dengesini kaybetti ve yere yuvarlandı...»

Bir başka resim :

Sırtında yavrusunu taşıyan genç bir köylü kadın... Yanı başında silâhlı bir jandarma eri...

Resmin altında şu yazı var :

«Bebe, anasının dalında sinmişti... Kadın çıplak ayaklarıyla silâhlı jandarmaların arasındaboynu bükük yürüyordu...»

Şekspirin bile hayaline sığmıyan bu kadar müthiş bir faciayı, yaşıyanlar değil, okuyanlar bile dengesini kaybeder.

Eğer tahammülünüz varsa, birkaç satır daha okuyayım size :

«... Köylüler Komutana doğru ilerlediler... Bir tanesi, Komutanın ayaklarına kapandı. Öpmeye başladı. Bir diğeri, eline sarılıyordu...»

«... Köylülerden birinin suratında bir tokat patladı. Tokadı yiyen köylü er gibi, hazır ol du-

ruyordu... Tokat, yumruk ve küfür, makinalı tüfek gibi işliyordu...»

«... Mırın, Mırın!. Buraca «öldük» demektir. Komutan, hırsını alamamış, bu sefer tekmeye girişmişti. Köylü, yerlerde yuvarlanıyor, böğürüyor «Allah var mısın?... Varsan nerelerdesin?» diye bağırıyordu... Komutan : Sus ulan! Gebertirim, deyince :

«— Öldür, öldür... Böylesine yaşamaktansa, ölmek iyidir...» diyordu...

«... Kadınlar ellerinde taşla göğüslerine vura vura Ağıt'a başlamışlardı. Herkes ağlıyordu...»

Ve gazeteci arkadaşımız ilâve ediyor :

«— Ağlıyorduk!»

Komutan bir sopa istedi. Getirildi. Bu kazma sapıydı. Değen, yiyen iflâh olmazdı...»

***

Daha bu yazıdan parçalar alayım mı?... Tahammülünüz var mı?. Benim kalmadı... İşte Jandarma köyde silâh arıyor... Ve böyle arıyor!.

Bizim İlerici Baylarımız, toprak reformundan dem vuruyorlar : Köylüye toprak!. Toprak değil, köylüye önce hayat ve haysiyet veriniz!

İçişleri Bakanı Sayın Öztrak, bu yazıyı okudunuz mu?. Ve Sayın İktidar liderleri, Kalkınma edebiyatını bırakınız da, şu jandarma tekmesi altında yuvarlanan köylüleri yerden kaldırınız!.

SON HAVADİS

Talihsizlik mi yoksa ihanet mi?

İşçileri Bakanı Orhan Öztrak, Cumhuriyet yazarı Fikret Otyam'ın objektifiyle tespit ettiği «vatandaşa zulüm» tabloları karşısında beklenen hassasiyeti göstermiştir... Sayın Öztrak, gazetedeki o müthiş fotoğrafları ve tüyler ürper-

tici zulüm röportajını görür görmez, hadiseye derhal ve şahsen el koyarak, ilk tedbir olmak üzere Diyarbakır Jandarma Komutanı Yarbayı görevden uzaklaştırmış ve bir General ile bir Valiyi müfettiş sıfatıyla ayni gün Diyarbakır'a göndermiştir...

Devlet otoritesi kurulsun istiyoruz, fakat jandarma dayağı ile otorite tesisine kalkışanlar, vatandaşla devleti karşı karşıya ve hasım haline getirmek gibi kötülüklerin en büyüğünü yapmış olurlar... Dayakla ve zulümle hiçbir mesele halledilemez... Aksine, daha vahim sosyal çıbanlar sarar milli bünyeyi... Devletin asayiş organlarında görev alanlar, en küçüğünden en büyüğüne kadar, şu gerçeği iyi bilmelidirler: İnsanların yüreğine zulüm korkusunu sindirerek başarı sağlanmaz... Zulmün kendisi dahi, zulüm korkusundan daha zalim değildir!...

★

Sakıncaları gözə çöp batar, demişler! CHP.'nin 1950 den önceki iktidar devresinde en büyük talihsizliği bu «jandarma dayağı» olmuştur. Vatandaşa insanca davranılması, kanun dışı muamelelere asla tevessül edilmemesi hususunda CHP. iktidarı o zaman da titizdi... Fakat bir avuç görevlinin densizliği ve iptidai zihniyeti, şurada burada kendini göstermiş ve çok süratli tedbirler alınmaması yüzünden milli vicdanda [illegible] izler bırakmıştı...

Ne acı tesadüftür ki; Batı demokrasilerinin çoğundan daha ileri bir Anayasa ile hasen hak ve hürriyetleri rejimini kuran CHP. iktidarı, bu-

gün dahi maalesef «jandarma dayağı» ile mücadele etmek zorunda kalmıştır...

★

CHP. iktidarının İçişleri Bakanı Sayın Öztrak'ın dayak olayına muttali olur olmaz nasıl takdire değer bir üzüntü duyduğunu ve nasıl takdire değer bir sorumluluk şuuruyla Jandarma Genel Komutanlığına koşarak, toprak kavgasını meydan dayağı ile halletmek (!) isteyen Yarbayın görevinden uzaklaştırılması işlemini bizzat idare ettiğini...

Yalnız İçişleri Bakanı mı ya? En başta Sayın İnönü'nün ve bütün hükümet adamlarımızın, CHP. Genel Merkez yöneticilerinin, parlâmento üyelerinin, hasılı bütün CHP. teşkilâtının olay karşısında nasıl yürekten sızı duyduklarını ve bu «jandarma dayağı» ihanetinden kurtulamıyacak mıyız? diye nasıl hayıflandıklarını ve nasıl nasıl...

Ama nafile! Çermik ilçesinin Musikan ve Haraba köyleri halkına anlatamazsınız artık bunları!...

Fakat ne pahasına olursa olsun anlatmak lâzım! Bu rejimin, dayak rejimi olmadığını, dayakla meseleyi çözmeye kalkışanların rejime ihanet ettiklerini, hem vatandaşa anlatmak, hem de ilgili kulaklara küpe yapmak gerek...

Bir Yarbayın, bir astsubayın veya bir uzatmalı çavuşun densizliği ya da sadistliği yüzünden, masum vatandaşın vicdanında devleti ve hükümeti «umacı» diye mahkûm etmeğe hakkımız yoktur...

ULUS

DÜŞÜNCELER

Azametli hiçlik

Bugün, mümkün olduğu kadar kendimden hiçbir şey ilâve etmiyerek ve hiç bir fikir beyanında bulunmıyarak; tıpkı kopye eder gibi bir hâdiseden bahsedeceğim.

Esasen Hâdise satıhtan derinliğe doğru öylesine korkunç bir hüviyet taşımaktadır ki, dondurucu soğukta buzlanıp oluklardan sarkan damlacıklar gibi: kullanacağız. Her kelime de bu korkunçluğu izah kudretinden uzak, boşlukta muallak ve mücerret kalır.

Diyarbakır civarında iki köy halkı toprak ihtilâfı yüzünden birbirine girmiş. Adaletin ilk kademesi olan asayiş kuvvetleri de, çatışmayı bastırmak için harekete geçmiştir. Ancak hareketin nemene bir hareket olduğunu «Cumhuriyet» gazetesinde Fikret Otyam'ın kaleminden tüylerim ürpererek okudum. Evvelâ bir fotoğraf var. Yerde bir köylü yuvarlanmakta ve jandarma kumandanı da onu öldüresiye tekmelemektedir. Köylü bağırıyor: «Öldür, böyle yaşamaktansa, ölmek iyidir.»

Jandarma; çatışmaya iştirak eden bir köyün erkeklerini yakalamak için plân kurmuş. Evvelâ diğer bir köy basılıyor. Bütün kadınlar ve çocuklar toplanıp kamyonlara yükleniyor O ânı Fikret Otyam şöyle anlatmaktadır:

«Bütün köy korkudan titriyordu. Götürülen kadınların yakınları arkada feryat ediyorlardı. Yola çıktık bir noktaya geldik. Artık yol bitmişti. Kâfile yürüyüşe geçti. Saatlerce yürüdük. Kadınlar arkada kaldıkça «yürüyün lan» diye komutlar veriliyordu. Nihayet baskın yapılacak köye gelindi. Komutan plânını açıkladı. Bura insanları kadına ve çocuğa silâh atmazlarmış. Silâhlara kurşunlar sürüldü, kadınlar, çocuklar önde,

biz arkada dağınık düzen yürüyüşe geçildi. Bu kadınlar ve çocuklar onlara silâh atılmıyacağı düşüncesiyle jandarmayı koruyan bir canlı siper olarak kullanılıyordu.»

Fikret Otyam burada soruyor : «Ama ya açılsaydı...?» cevabı basit... Sinekler gibi ölürlerdi. Şarkta bir dağ köyü halkı yaşamış veya ölmüş ne çıkar? İnsan değeri ne ki?.

Fikret Otyam devam ediyor :

«Karşı köyden birkaç adam getirildi. Bir tanesinin suratında bir tokat patladı. Köylü bir an dengesini kaybetti ve yere yuvarlandı. Komutan hırsını alamamış, tekmeyle girişmişti köylüye. Köylü yerlerde yuvarlanıyor, «Allah; varmısın, varsan nerdesin?» diye böğürüyordu. Kadınlar ellerinde taşlar göğüslerine vura vura ağıta başlamışlardı. Ağa'ya, zulme, fukaralığa kahrediyorlardı. Dağlar, taşlar feryatlarla, böğürmelerle inim inim inliyordu...

Mezranın 12 erkeği komutanın karşısına dikildi; Sonra çökertildi. Olacakları görmemek için Musikan köyüne doğru yürümiye başladım.»

Anadolu hep budur. Ama asıl garibi «yeni» denilen devirde de böyle olmakta devam ediyor. Ya İstanbul «Aydınları» nın, malûm ve meşhur ilericilerin reaksiyonu ne? Onların Anadoluya dönüp bakacak vakitleri yoktur. Şimdi hepsini bir tasa almış! Babeuf'ün çevirisi neden yasak edildi diye ter ter tepiniyorlar!...

ADALET

Köyün dramı!

EĞER, Diyarbakır'ın Çermik ilçesi Musikan köyünden, tesadüfen bir gazeteci geçmemiş olaydı ve köylüye jandarmanın yaptığı zulmü fotoğrafla tesbit etmemiş bulunsaydı, İçişleri Bakanı orda geçen bu müthiş dram üzerinde duracak mıydı?...

Hiç jandarma, köylüye dayak atar mıy mış?. Hele bu asırda? Çağdaş Batı uygarlığı içinde?...

Sayın Öztrak'ın muhterem selefi ne buyurmuştu?

— Vatandaşa atılan her tokadın acısını ben kendi yüzümde hissederim, dememiş miydi?

Yok efendim, yok... Vatandaşa zulüm yok! Dayak yok!

Fakat işte, huzuru teminle görevli olanların, ellerine sopalar alarak etrafa nasıl bir dehşet saldıkları fotoğrafla tesbit edilmiştir.

★

Köyde dayağın, kadınlara ve çocuklara dehşet salmanın, her vesile ile başvurulan bir tedbir olduğu anlaşılıyor...

Hatırlarsınız, eskiden de böyleydi... Yalnız on yıl kadar, jandarma dayağı ortadan kalkmıştı...

Demek yine başladı...

Ve bu işkence artık o kadar tabiî bir hâl almış ki, tesadüfen oraya gelen gazeteci arkadaş, köyde röportaj yapmak istediğini söyleyince, Jandarma Kumandanı, tasarladığı «Tedip» plânını görmeğe kendisini dâvet etmiş!...

— Daha iyi şeyler göreceksin! demiş...

Daha iyi şeyler!.

Kazma kürek sapıyla, meşe kütüğü ile meydan dayağı!... Tekme, sille, küfür...

Daha iyi şeyler!.

Kadınlara silâh atmazlar, diye onları öne sürüp saatlerce yürütmek!.

Daha iyi şeyler!.

Sanki bir başarı, bir marifetmiş gibi bütün o zulüm sahnelerini seyrettirmek!. Ve bu alışkanlıktan iftihar duymak, hiç ama hiç perva etmemek!.

Daha iyi şeyler bunlar!...

★

Köylüyü Toprak Ağalarının zulmünden mi kurtaracağız? Köylüyü silâlı kullanmaktan mı alıkoyacağız?. Onları da toprak sahibi ederek, sosyal adaletin nimetlerinden mi faydalandıracağız?. Ve o köylülerin verdikleri oylarla mı Demokrasinin bünyesini sağlamlaştıracağız?.

Köye yol... Köye su... Köye okul, mu?

Hayır, hayır, önce bunlar değil... Evvelâ köye, köylüye insan gibi muamele... Önce, insan haysiyetine saygı. Önce, zulme son!...

Zira, insan haysiyetine vurulan en küçük bir fiske bile, frengiden de, veremden de daha yıkıcıdır. Daha kırıcıdır.

Bu röportaj, bize köyün dramından ancak bir sahneyi aralayıp gösterdi... Kimbilir, kuş uçmaz, kervan geçmez yerlerde daha neler, neler oluyor?...

Ve... Halk Partisi acaba, Doğuda bu sayede mi çoğunluğu sağlıyor?...

SON HAVADİS

Günün notları

Jandarma dayağı

ECVET GÜRESİN

Toplumda düzeni sağlamak ya da suç artımının önüne geçmek için dayağın pek faydalı olduğunu savunanlar çoktur. Hattâ dayağı etkili bir terbiye metodu gören ve onu uygulayan memleketler de vardır. «Tekdir ile uslanmayanın hakkı kötektir» gibi kısa yollu bir terbiye sistemi gerçekten faydalı mıdır, değil midir? Onun tartışması pedagogların, psikologların bileceği bir şey. Ancak, herhalde, kanunu temsil eden devlet

kuvvetlerinin 20 'nci asrın ikinci yarısında, vatandaşa meydan dayağı atması ve beceriksizliklerin işkence yoluyla başarıya ulaştırılmasına çalışılması faydalı değil aksine halkı devlete karşı hâle getirdiği için zararlıdır.

Türkiyenin siyasî tarihinde jandarma dayağı aslında temizlenmemiş derebeylik sistemine paralel kurulmuş bir müessesedir. Özellikle devletin değil, ağanın hâkim olduğu bölgelerde dayak âdeta, ağa kuvvetinin yanında devlet kuvvetini temsil eder ve normal netice olarak vatandaş aleyhine işler.

Kökü sosyal, hattâ zaman zaman siyasî nedenlere bağlı olan eşkiyalıkla mücadelede yalnız kalan ve aciz gösteren devletin, «Jandarma» vasıtasiyle yaptığı kuvvet gösterisi, belki aldatıcı bir sonuç verir. Ancak nedenler ortadan kalkmadığı için yol kesme, adam kaldırma, yağma, katil olayları durmaz, hele bu olaylar kan dâvasına, toprak dâvasına dayanıyorsa, hikâye dayaklara, işkencelere rağmen sürüp gider.

Bugün Çermikte görülen, yarın filân yerde görülecek olan olaylar meselenin derinine inilmedikçe, daha çok sayıda jandarma komutanının, hattâ valilerin, bakanların başını yiyecek! Ama jandarma dayağı da Anayasanın 14 üncü, 33 üncü maddelerine rağmen devam edecektir.

Kısacası, General Mustafa Muğlalının hazin macerasından bu yana doğuda değişen bir şey yoktur.

CUMHURİYET

Haraba köyünün fakiri

Evet, yine Haraba köyünün fakiri! Diyarbakır'ın Çermik ilçesi Haraba köyünün fakiri jandarma dayağı altında öylesine inledikten sonra, üstelik bir de cebinden para harcayıp Ankara'da ilgili mercilere telgraflar çekiyor...

Hiç bir yerden ne bir ses, ne bir nefes!

Aradan günler geçiyor ,tesadüfen bir gazeteci çektiği fotoğrafları yayınlayınca iş değişiyor, hareket başlıyor...

Hareket dediğimiz de ne? Haraba köyünün fakirini, tekme ile yerlerde yuvarlayan, kadınların sırtlarında bebeleri, yalınayak saatlerce yürürken jandarma kumandanı vazifeden alınıyor...

Şimdilik bilinen bu!

Haraba köyünün fakiri, belki zulmü ihbar etti diye, daha fazla dövülmeyecek, belki de aksi olacaktır!.

Gazeteci elinde fotoğraf makinesi hâlâ oralarda değil ki...

★

Bir milletvekili, Mecliste gündem dışı konuşma yaparak, dayaktan yere yıkılan Anayasanın 14. maddesidir, demiş...

Kimseye eziyet ve işkence yapılamaz, insan haysiyeti ile bağdaşamayan ceza konulamaz.

Eziyet ve işkence yapılırsa ne olur? Ceza Kanunu, maddelerinde bunun cezalarını birer birer saymış, ama, sadece vazifeden alınır demekle yetinmemiş.

Milletvekili, bu durum karşısında, İçişleri Bakanının istifasını istiyor... Fakat, istifa meseleyi halleder mi?

Hangi istifa halletmiş ki... Asıl vatandaş haysiyetini hiçe sayan bir zihniyetin istifası gerek...

★

Haraba köyünün fakiri bir semboldür. Kış gelir, aç kalır, çıplak kalır. Yaz gelir ısırgan otu yer. Jandarma gelir, tekme yer, kötek yer!

1946 yılında Çubuk'ta telgraf direklerine bağlanıp dövülen vatandaşlardan tutunuz da, Senirkend'den Aslanköy'e varıncaya kadar bu böyle gelmiş, böyle gider...

Vatandaşın reyini hiçe saymak da, ona dayak atmak kadar haysiyet kırıcı değil midir?

Çağdaş uygarlık diyoruz, bunu törenlerde frak ve silindir giymek sanıyoruz... Fraklı köylünün üstünden silindir gibi geçenleri tesbit edip ibret olsun diye cezalandırıyor muyuz?

Nerede? İşte, sade vazifesinden alıyoruz. Kimbilir daha ne Haraba köylerinde ne haysiyetler harabeye çevriliyor!

SON HAVADİS

Vah olsun bizlere, vah!

Bir iki gün önceki yazımda Çermik faciasından bahsetmiş, her şeyden evvel insanlık duygusunun, vatandaş sevgi ve saygısının tükenişine delâlet edici hâdise hakkında, Cumhuriyet gazetesinden naklen pasajlar vermiştim.

Evet, aslında jandarma kumandanının zulmü, köylüyü topukları ile tepeleyişi, kadın ve çocukları, silâhlı mukabele ihtimaline karşı, tatlı canı uğruna etten birer siper olarak kullanışı Anayasanın çiğnenmesinden çok evvel içimizdeki insanlık duygusunun artık iyiden iyiye tükenmiş olduğuna işarettir.

Vah olsun bizlere vah...

Hâdise Meclise de aksetmiş. Bir mebus; yerden göğe kadar haklı bir galeyan ve feveranla ko-

nuşmuş, «1964 Kasım ayında yalınayak, enzikli kadınlar dolaştırılmakta, insanlar, ölüm ölüm, diye feryat etmektedirler. Kaderde, tasada ve kıvançta ortak bir bütün olan bir milletin fertlerine bu zulüm reva-yı hak mıdır?» demiş ve İçişleri Bakanının istifasını istemiş. Doğru ve hele böyle bir vak'a karşısında İçişleri Bakanının vazifede devamı zaid, makamında vücudu tamamiyle fuzulidir, bunun aksi millette idarî otoriteye karşı büsbütün güvensizlik doğurur. Sâdece şu var: güvensizlik doğurur da ne olur? Koskoca bir hiç!

İşte bütün başımıza gelenlerin ve bunca kötülüklerin, hele hele durmadan çırpınan, kabaran, kamçılanan ihtirasların menbaı hep bu «hiç» de toplanmaktadır.

Rıza tevekkül, sükût, müsamaha; hakka, mantığa değil de, daima kuvvete ve hoyratlığa teslimiyet...

Sadece şu Çermik hâdisesine bakalım. Bir gazeteci Fikret Otyam şayet orada bulunmasaydı, bu korkunç ve medenî bir cemiyet için hicâbâver olan Ortaçağ işkencesinden hangimizin haberi olacaktı? mevzu, meclise nasıl aksedecek, İçişleri Bakanı, jandarma kumandanına işten el çektirmek ve hakkında tahkika girişmek ihtiyacını nereden duyacaktı?

Bir karakteristik nokta daha var. Bu jandarma başı, köylüyü hayvanla bir tutmıya okadar alışmış ve halka zulüm ve eziyet itiyadı onun nazarında okadar tabii ve olağan bir keyfiyet haline gelmiş ki, yanında bulunan gazeteciden bile pervâ

etmiyor, bilâkis onu düğüne çağırırmışcasına bir sürûr ve heyecan içinde dâvet ediyor, «gel bak, olacakları seyret, çok hoşuna gidecek...» diyebiliyor. Bir çeşit sadizm iptilâsiyle kendinden geçmiş bu adam yaptıklarının en ağır hattâ tüyler ürpertici bir suç teşkil ettiğinin farkında bile değildir ki; yanında gazeteci bulundurmaktan çekinmemiş, bir an bile hazer etmemiştir.

İlk bakışta evet ama, hâdise biraz derinlemesine düşünülürse, kabahatı sâdece jandarmaya yüklemek kabil olmaz. O adam, bugünkü hâle gelinciye kadar daha bizim duymadığımız, bilmediğimiz kimbilir neler yapmıştır ve kimbilir daha neler de neler yapılmaktadır? Anlaşılıyor ki dostumuz Fikret Otyam'ın yolu düşmedikçe, bunlardan ne Hükûmetin, ne meclisin ne de gazetecilerin ve halkın haberdar olması mümkün değildir.

İyi, lâkin zulüm gören, işkenceye maruz kalan mağdurların dostları ahbabları, akrabaları, ana babaları ne güne duruyor? Bunlar neden haklarını aramak şikâyetlerini duyurmak için teşebbüse geçecek yerde, her olanı sineye çeker ve otururlar?. Bir topluluk bu derece reaksiyondan mahrum, korkak ve sinik olursa, orada elbetteki zulüm her seferinde galip gelecek; hüsnüniyet, samimiyet, hak ve hakikat hezimetten hezimete uğrıyacaktır .«Her cemiyet lâyık olduğu idareye mazhar olur» sözü boş lâf değildir. Kanun yollarından taşmamak şartiyle, hakkını bilfiil aramıyan, ürkek ve ödleklerin ekseriyette olduğu topluluklar ne kendilerine, ne milletlerine, ne de vatanlarına hayır getirirler. Bir idare ne kadar za-

lim ve pervasız olursa olsun, Halkın hukuk ve kanun çerçevesindeki reaksiyonu münferid teşebbüsler olmaktan kurtulup bir umumiyet ve şümul ölçüsüne varırsa, ona karşı duramaz ve icraatın hak ve hukukun icaplarına uydurmaya mecbur kalır.

Yerlerde tekmelene tekmelene, itile kakıla, hayvanlar gibi sürüklenen vatandaşın «Öldür de kurtulayım» diye feryad etmesi kâfi mi?. Haydi diyelim ki O öldü, kurtuldu; geridekiler ne olacak?... Ölüm ancak Allahın emridir. Bunun dışında insan dünyaya yaşamak için, insanca yaşamak için; ister fakir ister zengin, ister cahil ister âlim; haysiyetli, şerefli ve faziletli olarak yaşamak için gelir. Ölmek için değil...

Çermikteki hâdise bir minyatürdür. Bu iptidaî zaaf, bu yakışıksız aciz, bu haysiyet dışı teslimiyet devam ettiği takdirde, cemiyet olarak başımıza gökten daha ne taşlar yağacağını, bu minyatüre bakıp kestirmek güç olmaz.

Jandarma Kumandanına işten el çektirilmiş bir hatip Mecliste feveranlı ve galeyanlı bir konuşma yapmış, gazeteler hâdiseye hassasiyetle el koymuş. Haydi muhalfarz, İçişleri Bakanı da istifa etti diyelim ve bu da işin çabası olsun. Ne çıkar? Bütün bunlar ilerisi için kâfi teminat mıdır?... Fikret Otyam memleketin her noktasında hâzır ve nâzır değildir ki!

İşte o yüzden içim kan ağlıyarak tekrar edeceğim: Vah olsun bizlere, vah!...

ADALET

Yalnız eşkiyalık değil..

İstediğimiz kadar karakol yapalım, dağlarda Jandarma müfrezeleri dolaştıralım, telsizli, Jeepli, helikopterli emniyet ve asayiş tedbirleri alalım, Doğu Vilâyetlerimizde eşkiyalığa son vere meyiz.

Çünkü düşündüğümüz bütün çareler, satıhda kalmağa mahkumdur. O bölgelerin sosyal yapısını kökünden değiştirmedikçe asırlardan beri sürüp giden eşkiyalık geleneği ortadan kalkmaz. eşkiya kurşunlarına hedef olan Jandarma ve köylü sayısı azalmaz, haraca bağlanan, talan edilen köylerin kaderi değişmez.

Çünkü o bölgelerde henüz derebeylik sistemi hakimdir. Geniş arazi derebeylerin elindedir. Bunlar, halkın saflığını istismar ederek, ayrıca dinî (!) bir otorite de kurmuşlardır... Öğretmenin Türkçe öğretmediği, radyonun dilini anlamayan, memleketin öbür bölgeleriyle rahat ve emin irtibatı bulunmayan, ekonomisi gayet iptidai kalmış bu bölgeler ahalisi, kanunların ötesinde yaşamağa alıştırılmıştır.

Derebeylerin, şeyh olsun, ağa olsun, hacı olsun, bu iptidai hayatı cebren devam ettirmeğe memur kuvvetleri de, işte dağlarda kol kol gezen bu eşkiya çeteleridir. Derebeyin tapusuz veya hibe ile tapulu arazisinde barınan köylüler ara-

sında küçücük bir itaatsizlik zuhur ettimi, derebeyin dağdaki ordusu o serkeş köyü basar, yakar, adam öldürür. O çeteyi ekseriya şeyh veya ağa besler ve icabında yine o gizler. Ortada böyle bir sistem varken, doğu vilâyetlerini yalnız kanun kuvvetleriyle asayişe kavuşturmak mümkün müdür?

Bu derebeyler, aynı zamanda, politika bakımından da önemli kişilerdir. Sahip oldukları mutlak müthiş otorite sayesinde, bir işaretle binlerce veya onbinlerce reyi bir partiden öbürüne kaydırabilirler. Türkiye'de her iktidar, onları kollamayı, onlarla dost geçinmeyi ince bir siyaset icabı sayar, bunun bura da demokrasiye, halkoyuna insan haklarına saygı demeyi unutmaz. Ekonomik ve politik sebeplerle değişmeyen, değiştirilemeyen bu derebeylik nizamı devam ettikçe, Doğu vilâyetleri halkının zorba hakimiyetinden kurtulmasına huzura, ve insan haklarına kavuşmasına imkân var mıdır?

Soygunculuk, baskı ve adam öldürme vak'alarının pek fazla arttığı devirlerde, İçişleri Bakanlığı ile Jandarma kuvvetleri harekete gelir, müfrezeler iklimin müsait gittiği aylarda dağları dolaşır, yakalanan yakalanır, fakat o bölgelerde eşkiyalık geleneğinin kılına halel gelmez. Çünkü bu kanlı geleneğin köküne kimse el sürmez. Bu politik mes'uliyeti üzerine almaz.

Sosyal ve ekonomik yapısı eşkiyalığa pek elverişli olan o bölgelerde, şimdi de, Irak hududunun ötesinde teşkilâtlanmış kürt ordusunun elatmağa başladığını öğreniyoruz. Barzani'nin albayları ve yarbayları, kumandanlarına para ve erzak

toplamak maksadiyle bizim dağlarımızda dolaşmaya ve etrafı haraca kesmeğe cüret etmektedirler. Koçero, bunlardan biri idi. Tilki Selim ve Hakimo'nun da aynı soydan olduklarına dair emareler var. Bunlar, takip müfrezelerinin bütün gayretine rağmen, henüz ele geçmiş değillerdir ve bölgeler halkı, kendi devletlerine vermediği vergiyi bu haydutlara ödemek ve üstelik ses çıkarmamak mevkiine düşmüştür. Vaktiyle kendi Şeyh ve ağalarının sindirdiği bu halkı, şimdi de yabancı topraklardan direktif alan zorbalar sömürmeğe başlamıştır. Bu hareketin ne kadar ileriye gideceği ve başımıza ne gibi galleler açacağı bugünden kestirilemez. Lâkin, bugünkü sosyal ve ekonomik yapının gelecekteki belâlara karşı tam bir muafiyeti bulunmadığını kabul etmek de, fazla kötümserlik sayılmaz.

Acaba vakit vakit dağlarda müfreze gezdirmek usulüyle bu bölgeleri asayişe kavuşturamayacağımızı, hattâ memleket bütünlüğüne sıkı sıkı bağlıyamıyacağımızı düşünerek, o bölgelerin sosyal ve ekonomik yapısını yeni baştan düzenleme! zaruretini duyacak mıyız? Artık gözle görünür bir hale gelmiş bulunan bu tehlike karşısında, vatanın o topraklarında sürüp giden derebeylik nizamı yerine, halkı hürriyet rejimi için de manen ve maddeten kalkındıracak adil bir sistem kurmanın çarelerini düşünmeyecek miyiz?

Askerî iktidar bu işlere başlar gibi olmuştu, amma politikacıların ilk işi bunu durdurmak oldu. Neden?

YENİ TANİN

Allah, var mısın? Varsan neredesin?

VÂLÂ NURETTİN anlatmıştı. Çocukluğunda, Balkan'larda Osmanlılara karşı bağımsızlık savaşları var. O günlerde İstanbul, Sırp göçmenleriyle dolmuş. Sokaklarda, anasız babasız Sırplı çocuklar dolaşırmış. Bunlar müslüman, ama Türkçe bilmezlermiş. Evlâtlık olarak, bu anasız babasız göçmen çocuklardan bir kızı evlerine almışlar. Kız Türkçe bilmiyor ama, evin çocuklarıyla pek güzel anlaşıyor, oynuyor.

Şimdi Vâlâ'yı dinliyelim:

«Bir gün, evin çocukları alt kattaki salonda oynarken, birden o Türkçe bilmeyen küçük sırp kızı, bir yerine sanki bıçak batırılmış da canı yanmış gibi «candaaarm, candaaarm!.» diye feryat ederek kaçtı, masanın altına saklanıp büzüldü. Ne oldu kıza hep şaştık. Kız, masanın altından çıkmıyor, korkudan titriyordu.

Pencereden bakınca, karşıdan iki jandarma erinin gitmekte olduğunu gördük. Annesiz babasız küçücük kızın korkusu, daha uzaktan gördüğü jandarmalardandı. Kimbilir o jandarmalar, kızın gözü önünde, anasına babasına nasıl işkence etmişlerdi.

«Büyük Türk Lugati» ni yazmış olan Hüseyin

Kâzım Bey'in, Şeyh Muhsin-i Fanî takma adıyla yazdığı «10 Temmuz İnkılâbi ve Sonuçları» adlı bir kitabı vardır. 1919 da yazılmış olan bu kitabın birçok yerlerinde Hüseyin Kâzım Bey, Türk jandarmasının Balkan halklarına yaptıkları işkenceleri, zulmü, kanunsuzluğu anlatır. Osmanlıların, Balkanları kaybetmelerinin nedenlerinden biri olarak ta, bu jandarma zulmünü gösterir.

Örneğin, Bulgaristan'daki ayaklanmayı hükûmet bastıramayınca, Bulgarlarla anlaşmak ister. Bulgarların anlaşma için istedikleri on şey vardır, bunlardan biri de şudur:

«İşkence ve dayağa nihayet verilmesi».

Şimdi de kitaptan şu satırları okuyalım:

«İşkence ve dayak Makedonya'nın her yerinde ve çok şiddetli bir tarzda câri idi; şikâyet dünyaları tutuyordu. Bu mezalimi yapan da bizim jandarmamızdı!... Önce Arnavutlukta başlayan bu zulüm, diğer Rumeli vilâyetlerine de sirayet etmişti.»

Benim çocukluğumda da, kimisinin Kürt isyanı dediği bir doğu isyanı vardı. Şeyh Sait isyanı da denirdi, Delikanlılığımda Doğu'da bir isyan daha oldu. Arkadaşlarımdan bu ikinci isyanı bastırmaya teğmen olarak katılanlar bile vardı. Hiç bir yürekli ve bilgili yazar çıkıp ta, Cumhuriyet dönemindeki bu iki Doğu isyanının içyüzünü, nedenlerini açıklayıp yazamadı. Bu ayaklanmada, İngiliz parmağı var, derler. Vardır. Gericilik var, derler, vardır. Ayaklanmanın daha birçok etmenleri vardır. Ama bunların en başında, bizim kendi jandarmamızın halka yaptığı zulüm vardır, işkence vardır. Bunun böyle olduğunu hep

biliriz de, yine de **açıklayamayız. Açıklayamadıkça da bu böyle sürüp gider.**

★

Fikret Otyam'ın 7 Kasım tarihli Cumhuriyet'teki «Jandarma Dayağı» başlıklı röportajını okudunuz mu? Korkunç birşey, yalnız bizim değil, tüm yirminci yüzyıl insanlığını utandıracak bir o**lay.**

Diyarbakır'ın Çermik ilçesinin Musikan köyü ile Haraba Mezra'ında oturan köylüler, toprak yüzünden kavgalılar. Topraksız köylüler, düşüp yokluğa yuvarlanmamak için, bir ağanın toprağına tırnaklarıyla yapışıp tutunmuşlar.

Fikret Otyam, bir jandarma yarbayının (hem de yarbay) jandarma birliğiyle birlikte o köye baskın verişini anlatıyor, okurken tüylerim diken diken oldu, kendimi tutamayıp ağladım. Yahu bu işkenceyi, bu zulmü, değil insan kendi yurttaşına kendi köylüsüne, vergisiyle geçindiği insanlara, en azgın sömürgeciler bile sömürge insanlarına yapmaz.

Baskın verilen köylü, kadınlarla çocuklara kurşun atmazmış. Jandarma yarbayı bunu bildiği için, baskın veren birliğine kurşun atılmasın diye, başka köyün kadınlarını, jandarma erlerinin önüne koyup da öyle giriyor köye. Köylerinden alınan o kadınların, anaları götürülen o çocukların bir ağlamaları, bir çığlıkları var...

Fikret Otyam, jandarma yarbayının köylüyü ayağının altına alıp döverken resimlerini de çekmiş. Kürek, kazma sapıyla köylü dövüyor.

Röportajdan birkaç satır okuyalım :

«Komutan hırsını alamamış, bu kez tekmey-

le girişmişti köylüye! Köylü yerlerde yuvarlanıyor, «Allah, var mısın? Varsan, nerdesin?» diye bağırıyordu. Komutan «Sus ulan, şimdi gebertirim!» dedikçe, köylü de «Öldür... Öldür, böylesine yaşamaktansa ölmek iyidir... diyordu.

Kadınlar, ellerinde taşlar göğüslerine vura vura ağıta başlamışlardı.»

Ertesi günkü Cumhuriyet'te okuduk ki, bu jandarma komutanına işten elçektirmişler. Ama neye yarar? Bir tesadüf olarak, Fikret Otyam orda bulunuyordu da, bu korkunç olayı, resimleriyle birlikte gönderdi gazetesine. Ama her jandarmanın başında bir Fikret Otyam, bir gazeteci yok ki... İşin esası işte burda. O gün orda Fikret Otyam bulunmayabilirdi. Artık ölümü bile göze alan, canlarından bezmiş köylüler, bu zalim komutana başkaldırabilirlerdi. Aynı derdi çeken öteki köylüler de bu ayaklanmaya katılabilirlerdi. Haydiii, isyan var diye telefon, telgraf... Ankara davranır. Askerî birlikler yürür.

Bunca olaylar geçmiş başımızdan da yine de ders almamışız. Yazık, bin kere yazık.

Şunu demek istiyorum ki, bir jandarma komutanına işten elçektirmekle hiç bir olumlu sonuç alınamaz. Temelden bir değişim gerekli. Siz şu satırları okurken, kimbilir Türkiye'mizin kaç yerinde, aç kalarak ödediği vergilerle beslediği kendi jandarmasından kimbilir kaç köylü dayak yemektedir; bunlardan haberimiz var mı? Üstelik bu jandarmalar, vazife yapıyoruz, devlete hizmet ediyoruz, diye kendi köylüsünü, yurttaşını, hemşerisini döğmekte...

YENİ TANİN

Aziz Nesin

Çermik olaylarının düşündürdükleri

Çermik ilçesinde jandarma, ağa ve köy halkı üçlüsünün meydana getirdiği hâdiseler Meclise aksetmiş bulunuyor. Jandarmanın köy halkına sopa çekmesi yönünde İçişleri Bakanına tevcih edilen haklı tenkitler bir yana, meselenin bir de sosyal cephesi vardır ki Türkiye'de her siyasi teşekkül üzerine eğilmek zorundadır. O da toprak meselesidir.

Doğu bölgemizde olagelen cinayetler silsilesinde ekseri toprak ihtilâfını sebep olarak görmekteyiz. Solcuların slogan haline getirmiş oldukları «Ağa» deyimi kulağımıza hoş gelmese dahi, bunun bir gerçek yönü olduğunu kabul etmek zorundayız. Köy ahalisini yerinden eden, jandarmaya türlü yollardan rüşvet veren, köylüye her bakımından sahip olan, borçlanan köylünün borcunu elindeki varı yoğuna konmak suretiyle ödeyen, Alla-

hın yarattığı suyu satmağa kalkışan bir ağa tipi maalesef bir gerçektir.

Yirminci asrın sosyal gerçek ve anlayışına uymayan, Devlet otoritesini sıfıra irca eden, siyasi partileri sahip olduğu oy çoğunluğu ile baskı altında tutmaya kalkışan bu eski zamandan arta kalan derebeylerine bir hal tarzı bulmağa kalkışmak ne sosyalizm ne de komünizmdir, aksine modern Devlet anlayışını yerleştirmek demektir.

Nasıl halledeceğiz bu sosyal yarayı?

Biz, Anayasaya soktuğumuz bazı mefhumları gerçekleştirmekten korkuyoruz ve unutuyoruz ki bu yolu seçmekle sol'un ekmeğine yağ sürüyoruz.

Doğudaki toprak ihtilâfını oraya önce Devleti sokmakla halledebiliriz. Önce Devletleştirmeğe, sonra da sosyalleştirmeğe gitmek zorundayız. İlk önce özellikle asayiş bakımından Devletin sağlıyacağı avantajları bir kere yerleştirdikten sonra, bilâhare İsrail tipi üretim çiftlikleri, tarzında toprağın Devlet elinden köylere intikali bu konuda bulacağımız en salim yol olacaktır.

Bu formül, özellikle «Devletleştirme» ve «Sosyalleştirme» deyimleri bazı çevreleri korkutmaktadır. Korkunun bir sebebi de bu deyimlerin sol tandanslı kişiler tarafından kullanılmasıdır. Oysa unutmamak gerek ki, solu tehlikesiz bir yola getirmenin bir yolu da onlara istismar edecek konular bırakmamaktır.

İşin bir cephesi bu ise diğer cephesi de hükûmetin «toprak reformu» nu sulandıra sulandıra bu

hale getirmiş olmasıdır. Malî konularda alınacak tedbirlerin çok önceden açıklanması piyasayı nasıl altüst ederse, bu gibi büyük değişikliklerin açıklandığı halde bir türlü bir formüle bağlanamaması da huzursuzluğa sebeb olmaktadır. Kavga, ihtilâf, cezri tedbir, istikrarsızlık, tarım alanındaki donukluk bu geviş getire getire bir yılan hikâyesine dönen «toprak reformunun» da sebeb olduğu olaylardır.

Gerçi bir toplumun bünyesinde böylesine önemli değişiklikler aceleye getirilecek nitelikte değildir, ama görülen bu konunun sadece lâfının edildiği, bu hususta müspet bir çalışma yapılmadığıdır.

Bir memleketin siyasî partileri özellikle demokratik rejimde faaliyet gösteren politik teşekküller, o memleketin büyük çoğunluğunun problemlerini halletmek zorundadırlar. Azınlığa dayanan, azınlığın meselelerini savunan siyasî partilerin faaliyet gösterdiği rejime «eşraf demokrasisi» ismini veren Batı demokrasileri olmuştur.

Türkiye'nin siyasî iktisadî meselelerinin yanı sıra çok önemli sosyal problemlerinin de olduğunu ve bunların halline gecikmesinde tehlikeli ortamların yaratılmış olunacağını unutmamak gerek.

Çermik olayları bir alarmdır. Harekete geçip bal tarzı bulmağa çalışmak hepimizin menfaati icabıdır.

ADALET

Anayasa ve Tekme

Gürsel Paşamız, İzmir'e teşrif etmişler, orada olumlu sözler söylemişler. Herşey bir tarafa, bu sözlerden, fikir olarak, pek memnun kaldık.

Fakat, sadece fikir olarak.

Şimdi, o, (bir tarafa) dediğimiz, herşeyden, yalnız bir şeyi alalım; üzerinde bir lâhza duralım. Paşamız, türlü lâf arasında der ki :

— Şunu herkes bilmelidir ki, bugün Türkiye'de, dünyanın en temiz Anayasasına dayanan bir idare vardır. Türkiye'nin bekası bu rejime bağlıdır.

Ne güzel bir lâf değil mi?

Ama gerçek öylemi ya?

Şimdi şöyle bir etrafımıza bakalım :

Anayasa, temiz olmasına temiz. Buraya kadar diyecek yok Ama idare,bu Anayasaya mı dayanıyor? Paşanın aflarına mağruren, bülendi âvaz ile beyan edelim ki, İdare, bu Anayasa'nın tersine bir idaredir.

İşte Mecliste bir meb'us kalkmış, bağırıyor :

— Çermikte yere yıkılan o köylü değil, Anayasa'nın 14 ncü maddesidir!

Bakalım, bir de şu ondört sayılı maddeye :

— Herkes yaşama maddî ve mânevî varlığını geliştirme haklarına ve kişi hürriyetine sahiptir.

Kişi dokunulmazlığı ve hürriyeti, Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça kayıtlanamaz.»

Bu da veciz bir söz! Hukukçularımızı şöyle

bir çağırsak, yahut yanlarına koşup atlasak ve sorsak; desek ki:

— Kayıtlanamaz diyor ama, kayıtlanırsa ne olur?

Buna cevap verecek Ceza kanunudur. Envai türlü kayıtlama var. Alıkoymadan tutun, dağa kaldırmaya kadar...

Hususî eshas bir kayıtlamaya girişirse, cezası ağırdır da, resmî şahıslar için, bu cezalar, oldukça entipüftendir galiba... Olsa olsa, bir görevi kötüye kullanma!

Çermik'in Musikan Köyünde, ceberut bir vazifeli varmış. Adamları yere yıkıyor, Sopa çekiyor tekmeliyormuş. Kadınları çıplak ayak yürütüp, köylerden silâh atılmasını bununla önlüyormuş. Buna dair, Fikret Otyam'ın insanı tir tir titreten bir yazısını okuduk.

Nedir bu hal? Hani temiz Anayasaya dayanan idare?

Bırakalım. Partizanlıkları, yâran kayırmalarını, nedir bu meydan falakaları?

Şimdi, biz, bu güzel lâflar söyliyen Gürsel Paşamızdan, alâka ve murakaba diliyoruz. Bunu, en tabiî vatandaş hakkı olarak istiyoruz. Bu kötü, bu sakim hâdiselerin fail ve mes'ulleri Anayasaya dayandığı ifade buyurulan idare içinde, himaye tertibinden bir idarei meslahata mazhar kılınmasınlar. İsteriz ve bekleriz.

ZAFER

Neylesin Haraba köyünün fakiri ?

Çmar Otelinde, gelişen Asyada Demokrasi semineri var!.

Dünyanın birçok yerinden ilim adamları gelmişler, konferanslar veriyorlar.. Toplumun sosyal ve kültürel temellerini araştırıyorlar!.

Buluyorlar mı bilmem, ama bulmak için gayret sarfediyorlar...

Bir profesör, çok parti mi, tek parti mi, tahliline girişmiş... Çok partili sistem, gelişmiş ekonomi ile yaşayabilir, diye hükümler çıkarıyor...

Aydın insanlar eğilmişler günün meselelerı üzerine...

*
* *

Öbür yanda, Haraba fakirleriyle, Musikan köylerinin fakirleri... Başlarını toprağa eğmişler, hicret ediyorlar diyar diyar... Canlarını emniyette hissedecekleri yerlere gidiyorlar :

— Malın, mülkün bize gereği yok!. Tek, canımızı kurtaralım! diyorlar...

Çınar Otelinde seminer var!.
Gelişen Asyada insan hak ve hürriyetlerinin nasıl korunması icap ettiğini konuşuyorlar.

Biri âlimlerin konuşması...
Öteki cahillerin konuşması!.
Ne etseler de bu canı, tenden çıkarmasalar.

*
* *

Köyde üç gün süren bir çatışma olmuş yine... Dağa kaçanlar, dağdan inenler olmuş yine... Dere boyunda vurulanlar olmuş yine... Olmadığı zaman yok ki.

Beri yanda kadın var... Çocuk var... İhtiyar var... Hasta var... Yaralı var. Kan kokan, barut tüten bu topraklarda yaşanır mı artık?.

Sırtlarında heybeleri... Önlerinde belki merkepleri, belki yaya, belki de yalınayak, göç ediyorlar... Başka diyarlara...

Burada onları korumayan jandarına, orada korur mu dersiniz?.

Geçenlerde, jandarmadan nasıl dayak yemişlerdi bu Haraba köyünün fakirleri?. Küfür tekme, sille tokat yetmemişti de, kazma kürek sapı bile dayanamamıştı bu dayağa...

Tesadüf olacak, oradan geçen bir gazeteci bey yazmıştı da sonradan galiba değiştirilmişti jandarma kumandanı...

★

Ama Hızır bir kere yetişir imdâda... Nerede bulmalı o Gazeteci Beyi de bir kez daha yazdırmalı olanı biteni?...

Bu sefer de vuruyorlar işte... Belik köyünden Hüseyin Polat'ın ölüsünü dere boyunda buldular...

İyisi mi alıp başını gitmeli adam...

Nereye?...

Gözünün görebildiği, bacağının sürebildiği yere kadar...

Ame sakın, Çınar Oteline kadar değil...

Orada Gelişen Asyada Demokrasi Semineri var!

Haraba köyünün fakiri anlar mı bilginlerin sözünden?.

Onlar okumuş insanlar!. Büyük söz ederler...

SON HAVADİS

CHP nin uyanık kanadı

CHP. nin uyanık ve memleket gerçeklerini görebilen kanadına mensup iki milletvekili ile Şevki Aysan ve Zeki Baltacıoğlu - konuşuyordum. Onların da doğru yolu göstermede nasıl güçlük çektiklerini gördüm.

Aman söz etmeyin

Konuştuklarımızı bir bir değil de özetleyerek ve toparlayarak yazacağım. İkisi de plâna, kalkınmaya sosyal adalet ilkelerine inanıyorlar. İllere, ilçelere, köylere gittiklerinde, bu çerçeveye uygun konuşma yapıyorlar.

«— Hatay ve çevresine gittiğimizde bizimkiler:

«— Aman buralarda toprak reformundan söz etmeyin, oy kaybederiz dediler.» Biz aldırmadık. Her gittiğimiz yerde toprak reformundan ısrarla söz ediyorduk. Bir iki kasabada bizi dinliyen 300-500 kişinin birden kabardığını ve arttığını gördük. Hele Kırıkhan ve Reyhanlı ilçelerine girerken, bizi topraksız, yoksul köylülerin «Toprağımız yok», «Toprak isteriz» dövizleri ile karşılamaları, tuttuğumuz yolun ne kadar doğru olduğunun belgeleri idi.»

Ötekilere

«— Seçim bölgemde, bin haneli bir köy var. yolu, okulu içme suyu yok. Bize de oy vermiyor. Bu köye gittim ve gördüm ki, niye bize oy versin. İçme suyunu getirmemişiz, yolunu ve okulunu yapmamışız, elinden tutmamışız. Düşündüm: öteki tarafa niye oy veriyor? Biz iktidardayız, bize kızıyor dedim.

Vali ile elele verdik. Bir okul yaptık. Bir buçuk kilometre ilerden suyunu getirdik. Yolunu onardık. Bir de sağlık ocağı kuruldu. Eh, dedim artık bundan sonra rahatlıkla oy istiyebiliriz. Devletin imkânları köye girmişti.»

Dünya işi

Gittim köye :

«— Nasılsınız, iyi misiniz?» den sonra :

«— Bir ihtiyacınız var mı» dedim.

Mırın kırın ettiler. Bir şey söyliyecek gibi oldular. Çekiniyorlardı:

«— Çekinmeyin söyleyin...» dedim.

Topsakallı bir genç karşıma dikildi :

«— Su, yol, okul yaptınız ama biz bunları nidelim. Camimiz akıyor, onu onarmadınız minaresi yok, onu yapmadınız. Biz sağlık evini ne yapalım. Allah ölecek dediyse, insan ölür, bunlar bize gerekli değil. Sonra bizim Hacılarımız her sene dünyada birinci gelirdi. Bu sene Pakistan birinciliği elimizden aldı. Hacca gidenlere hükûmet güçlük çıkarıyor. Beş yüz lira para alıyor onu almasın.»

Biri bozuyor

Bizim yaptığımız müsbet işleri, arkadan biri gelip bozuyordu. Bunu anlayınca açıkca konuştum:

«— Biz devlet hizmetini size okul, yol yapmak, su getirmek şeklinde anlıyoruz. Başkaları gibi sizi din yolundan aldatmak istemiyoruz. Bu devlet borçludur. Devlet borçlu olunca vatandaş da borçlu demektir. Borçlu adam hacca gitmez. Bakın bir rakam vereyim: Biz hacca gidenler için 350 milyon liralık döviz veriyoruz. Buna karşılık, köy içme suları için bütçeye koyduğumuz para 170 milyon liradır.

Cami akıyorsa, kendiniz yaptıracaksınız. Minare istiyorsanız, kendiniz yaptıracaksınız. Halk Partisinin anlayışı budur. Buna göre bize rey verirseniz, verirsiniz vermezseniz; vermezsiniz...»

Bu konuşmaya rağmen bu köyün yarıdan fazlası bize oy verdi.»

ÇERÇEVE

CHP de bir doğruları olduğu gibi söyliyenler var; bir de alışılmış şekilde halkı aldatanlar. Halk usanmış, doğru söyliyeni arıyor. Cami değil, okul diyene daha çok itibar ediyor. Halk Partisinin adı gibi halkçı olmasını istiyor. Ama CHP nin eşraf kanadı buna yanaşmıyor. Eşraf kanat öteki gerici particilerle işbirliği yapıyor, jandarına zulmünün, ağa baskısının devamını istiyor. Bundan ötürü de bu uyanık kanada kızıyor. Çermik olaylarında dayak atan yarbayı tutan bir CHP milletvekili, yarbayın yine yerine atanması için koğuk koğuk gezmektedir. Fikret Otyam'ı gazetenin sahibine şikâyet etmiştir. İçişleri Bakanını aldatmaya çalışmaktadırlar. Bereket ki, Öztrak böyle şeylere aldıran insan değildir.

Şimdi sorarım size:

Hangi CHP den yanayız? Bu uyanık CHP den mi yoksa eşraf CHP den mi?

CHP herşeyden önce, eşraftan kurtulmalı ve çerçevesini çizmelidir. Halkçı yöne eğilmelidir. Biz böyle çerçevelenecek CHP den yana varız.

VATAN

Dayak

FÜRUZAN TEKİL

Her sene, Gazeteciler Cemiyeti, arınağanlar dağıtır. Bunlar röportaj, fıkra, fotoğraf, haber kollarında başarı göstermiş olanlara verilir.

Bu yılın armağanları, bilmiyoruz, ne zaman tesbit ve tevzi edilecektir. Şu var ki, zamanı hangi gün olursa olsun, röportaj armağanını, mutlaka, Fikret Otyam adındaki meslektaşımız kazanmalıdır.

Doğu Anadolu köylerinden birinde, şahidi olduğu çirkin ve gericilik timsali vak'ayı bu meslektaşımız, yürek parçalayan yazı ve resimlerle halkın gözü önüne, tam bir meslek haysiyet ve duygusu ile sermiş bulunuyor. Bağırlarına taş basan Türk kadınları, yerde yatan, tekmelenen Türk erkeği, sopa ile, tekme ile, çeşitli işkence ile zulme uğrayan vatandaşlar! Meydan dayağı!

Bunlar suçlu veya suçsuz olabilirler. Fakat bu rejim ne rejimidir? Senirkent hâdiseleri onaltı yıl sonra yeniden mi ihdas edilmektedir?

Bir kaç gün sonra, bâzı gazeteler, teselli bahşeden bir haber verdiler; Bu zulmü yapan zabıta kuvvetleri kumandanının vazifesinden alınmış olduğunu bildirdiler. Bu haber, bir an için avutucu vasıfta olsa bile, halkın dikkat ve efkârı bunun arkasını beklemektedir. Bu şahıs, vazifesinden alındığına göre, suç, tesbit edilme durumuna gelmiş olsa gerektir. Hal böyle olunca, o vazifeli adam, mutlaka hâkim huzuruna gönderilmelidir.

Son milletvekilleri seçimlerinden sonra, iktidarı ele geçirme hünerlerini göstermiş olan C.H.P. nin ileri gelenleri; (Bıraktıkları yerden devam) parolasını vermişlerdir. 14 Mayıs 1950 nin öncesi, C.H.P. iktidarının mes'uliyeti altında, Türk milletince pek malûm bir devredir. O zamanla-

rın fâcialarını, bugün C.H.P. nin baş müdafii kesilen kalemler, trajik ifadeler içerisinde, o tarihde, günlerce, haftalarca, aylarca, sütun sütun, bu millete anlatmışlardır. Her vesile ile olduğu gibi, bu röportaj içerisinde görülüyor ki, C.H.P. devrinin mâzide kalmış Aslanköy ve Senirkent faciaları, başka dekor ve sahneler içerisinde tekrarlanmaktadır. Gerçekten, bu röportaj, tekzip edilmek şöyle dursun zulmü yapan insan olarak gösterilen şahıs vazifeden uzaklaştırıldığına göre, eski C.H.P devrinde kaydolunan bu kabil marifetlere, kaldığı yerden devam edilmekte olduğuna hükmetmek yerinde olacaktır.

Devlet Başkanı Gürsel, evvelki gün İzmirde bir demeç vermiş. Anayasa içinde ifadesini bulan rejimi övmüştür. Buna diyecek yoktur. Ancak o Anayasa ifade ve hükümleri, bu röportaj ile ortaya konulmuş olan zulüm sahnelerini, en açık lisanla red ve takbih etmektedir. Devlet reisi, bu hükümleri ihlâl eden kendini bilmezlerin, şiddetle ve sür'atle, esaslı bir soruşturmaya tâbi tutulacağını, bundan geri kalınmayacağını da beyan etmiş olsa idi, belki, pek belli birşey daha söylenmiş olurdu ama, amme vicdanı da ferahlamış bulunurdu.

Röportaj içindeki, (Böyle yaşamaktansa, vur ve öldür) şeklinde belirtilen acı ve utandırıcı feryad Türk insanının vicdanını nefretle doldurmuştur.

ZAFER

Faydasız

Bedii FAİK

Tenkidin, ikazın, hattaâ belgelere dayanan skandal patlamalarının bu derece tesirsiz ve cevapsız kaldığı bir devir hatırlamıyorum.

Köş dinlemişliğin elle tutulan bir örneği aransa, bugünkü idareden daha uygunu bulunamaz.

Her gazete tenkidini şirret bir sedâ ile ters kepçe etmeyi hüner sanan 1950 - 60 iktidarının yolunda olmamak demek, elbette her tenkide v ikaza omuz silkip dudak bükmek ve kahredici bir sükûtun ardında bildiğini okuyan imam kişiliğine sarılmak demek değildir.

Halbuki Türkiye, o ifrattan bu tefrite düşürülmüştür.

Beş altı yıl önce, ortaya attığı her gerçeğe «yalandır, bühtandır, hüsrandır...» yollu resmi tekzip bombardımanı yapıldığını görerek sinirlenen gazeteciler, bugün her tenkidin bir ölüm sükutuyla cevaplanması karşısında şaşkın!... Birincisi şüphesiz kötüydü. Ama ikincisi de şüphesiz en az onun kadar kötü!... Birincisinde, hiç değilse bir reaksiyonun mutlak ifadesi vardı. Ama ikincisinde bütün demokrasi yaygaralarının, bütün açık rejim derslerinin alabûrası içine tıkılmış, tam alaturka sinsi bir kurnazlıktan başkası yok!...

Anayasadaki lâik eğitim prensibinin hergün biraz daha param parça edildiğini, devrimci her yazar en az yüz defa yazmıştır. Karşılığı ne?... Tesîri ne?.. Mahalledekinden politikadakilere kadar bütün imamların bildiklerini okumağa devam etmelerinden başka, ne reaksiyonu görüldü bunların?... Hiç.

Koskoca bir şehrin belediye başkanı, ilgili olduğu mahkeme tatlıya bağlanıncaya kadar besbelli saklanıyor. Şafak sökmeden yazar evi basmakta hüner gösteren zabıtamız, politika ağlarının gerisindeki bu örümceğe el dahi uzatamamıştır ve biz bu hâli tanrının her günü sayfalarımıza bir leke gibi damlatmaktayız. Aldıran var mı?. Sahte de olsa bir arama telâşı gösteren dahi var mı?. Yok.

Gazetelerimizin spor sayfaları dahi, spor işlerimizin keşmekeşini ve ayıplarını sütun sütun dizen bir tenkid meşheri oldu. Kim aldırıyor?.

Sakat güreşçi götürmenin, bir olimpiadın en büyük ayıbı olan yarış terketmeyi, sanki oraya onun için götürülmüş gibi rahatlıkla işleyen bir atletin hesabını soran var mı?... Yok!... Utanıp sıkılmadan, kendi kendimize yaptığımız ve «gayrı resmî» adını da gene hiç çekinmeden kolaylıkla ekledigimiz bir takım tasnif oyunlarıyla kazanılmış gibi gösterilen şampiyonlukların, yakışıksız olduğunu haykıranlara cevap veren var mı?. Yok!...

Jandarma dayağının, ki C.H.P. iktidarının en fazla hassasiyet göstermesi farz olan meselelerin başında gelmeliydi; zira 1950 sonucunu İkinci Dünya Savaşının ekonomik sıkışıklığı kadar Aslanköy ve Senirkent jandarması yaratmıştır; evet jandarma dayağının fotoğraflı tafsilâtlı belgeleri ve gerçekten içten geldiği besbelli uyarmaları ve tenkidleri karşısında, yerinden kıpırdayan var mı?... Asla...

Önümde bir yığın okur mektubu var. Eskiden «yazınız. Allahaşkına yazınız» larla başlardı bunlar. Şimdi hemen hepside :

«Yazsanız da bir faydası olmıyacaktır ama, dağarcığınızda bulunsun diye bildiriyorum...» cümleleri veya edâsı başta geliyor!...

Demek ki, artık okurlara da sinmiş bu hava. Ve sanıyorum ki, bir devir için, üzerinde en fazla durulacak ve hüküm verilecek kusur bu olsa gerek!...

Evet, rejim açık ama, kulaklar kapalı!...

DÜNYA

BİZE GÖRE HAYRİ ALPAR

Çermik olayı

Günlerden beri Doğu'da soygunlar, yol kesmeler, dağa adam kaçırmalar, köylüler arasında vuruşmalar olduğunu okuyor, üzülüyorduk. Dev-

let otoritesini böylesine sarsılmasına yanmamak elde değildi!...

Nihayet, büyük jandarma kuvvetlerinin seferber olarak harekete geçtiklerini öğrendik ve sevindik. Fakat gazetelerde çıkan bazı haber ve resimleri görünce şaşkına döndük!...

Haberlerde önce, jandarma teşkilâtımızın hâlâ modern haberleşme ve ulaştırma araçlarından yoksun olduğu bildiriliyordu. Bundan da dağlık araziyi gayet iyi bilen ve her türlü silâha sahip olan vurguncuların yararlandıkları belirtiliyordu.

Yüz yıllık zabıta teşkilâtımızın bu gerilikte bulunuşu bizim için ayrı bir üzüntü kaynağı olmuştur... Halkın, böylesine silâhlı oluşu ise, üzüntümüzü büsbütün arttırmıştır. Çünkü, memlekette can ve mal güvenliğini sağlama görevi devlete aitti. O halde halkın silâh taşımasının hiç bir gerekçesi olamazdı... Oysa, özellikle bu bölge halkı, makineli tüfek ve mavzer gibi ağır savaş silâhlarıyla donanmış haldeydi.

Fakat, resimli haberlerin bir kısmı daha feci bir davranışı gösteriyordu. Jandarmalar, soruşturma vasıtası olarak, gene dayağa başvuruyorlardı... Çocuklu kadınların itile, kakıla götürülüşleri, erkeklerin dayakla yere yıkılışları insanın içini dağlıyordu.

Facialarını resimli haberini gören İçişleri Bakanlığının derhal soruşturma açtığını, Diyarbakır Jandarma Alay Komutanını görevinden aldığını öğrendik. Biraz yüreğimize su serpildi.

Çermik olayının Meclis'e getirildiğini hür gazetelerde okuduk. Gündem dışı konuşma yapan Y.T.P. Diyarbakır Milletvekili Adnan Aral, şiddetle İçişleri Bakanını yeriyor ve :

«— Dayaktan yere yıkılan Haraba köyünün fakiri değil, Anayasanın 14. maddesidir. Çiğnenen, tekmelenen insan oğlunun haysiyeti değil Anayasanın iffet ve ismidir...»

Diyor, Orhan Öztrak'ı istifaya davet ediyordu. Biz dayağın da zulmün de öteden beri aleyhinde bulunduğumuz için, Diyarbakır Milletvekiline hakvermezlik edemezdik. Eğer, tek başına bir Orhan Öztrak'ın kusuru var idiyse, istifa nekelime, hakkında Meclis soruşturması açılmalıydı...

Ama, olayların nedenlerini açıklıyan Diyarbakır Milletvekili, vuruşmaların topraksızlık yüzünden meydana geldiğini söylüyor; silâhı konusunda ise «vatandaşın can ve mal güvenliğinin kendisi tarafından korunduğunu, bu yüzden istenen silâhı köylünün vermediğini, veremiyeceğini...» bildiriyordu.

Adnan Aral'ın konuşmasının bu noktasında biraz durmak gerekiyor.

Hükûmetin toprak ve tarım reformu meselesinde ağır davrandığı muhakkak. Fakat, bu gecikmenin tek sorumlusu hükûmet değildir. Bütün partilerin payları vardır bu sorumlulukta. Baksanıza, ayni oturumda bu konuda genel görüşme açılması isteğinin reddine oy verenlerin başında

ana muhalefet partisi A.P. gelmektedir. Kaldı ki, bu olaylara kadar, kılları kıpırdıyamıyanların arasında, bugünkü önerge sahibi Y.T.P. liler de vardır. Neden mi? Çünkü, partilerin tümü de oy kaygısiyle arazi sahiplerini tutmaktadırlar. Dün böyle davranmak, başka yönden halka yaranmak için, bugün reformcu kesilmek... Samimiyet bunun neresindedir?

Yalnız bu kadar da değil. Şöyle de olabilir, böyle de... Halktan silâh toplanmasının aleyhinde bulunmakta hangi samimiyet vardır? Yollar kesilecek, adamlar kaçırılacak, köylerde kan gövdeyi götürecek, sınırlarda her tanrının günü kaçakçılarla vuruşmalar olacak... Devletin haysiyeti ayaklar altına alınacak. Suçluları yakalamağa, suç işlenmesini önlemek için «memnu silâhları» toplamaya kalktınız mı, savsaklanan kanunlar ileri sürülecek, Anayasa'nın çiğnendiği söylenecek... «Vatandaş canını, malını kendisi koruyor; elbete silâhı alınamaz!...» denecek!... Buna, düpe düz «demagoji» derler... Meseleleri birbirine karıştıran bu Anayasa savunucularının kim inanır demagojilerine?

Türkiye'de işte bunun için Anayasa hâkim kılınamıor... Hiçbir reform bunun için yapılamıyor... Memleket bunun için düzene, asayişe, güvene kavuşamıyor ve bunun için bir türlü çıkmazdan kurtulamıyor. Ah, bu tavizci, oycu politikacılık! «Anayasa, hak, hukuk adalet» diye neler getiriyorsun başımıza?...

DÜNYA

Silahsız savaşçı Gandhi

Osman K. AKOL

Bu yılın en sıcak ayında, Ağustosta şırıl şırıl akan bir suyun serinliğini duyarcasına, güzel bir kitap okudum. Varlık Yayınları'nın çıkardığı bu kitabı Louis Fischer yazmıştı. Amerikalı bir yazardı bu. Kitabı unutulmaz eğitim devrimcisi İsmail Hakkı Tonguç'un oğlu, genç ve ülkücü dostum Dr. Engin Tonguç dilimize çevirmişti. Babasına saygım, genç dostuma derin sempatim, bu kitabı içercesine okumamda etkili oldu elbet. Ancak kitap da, konusu, yazılışı, çevirisi bakımından, tertemiz bir ilgi ile sarıyordu insanı. Çünkü kitap, «yüzyıllar boyunca ezilmiş ve sömürülmüş olduklarından ötürü, kendilerine birşey vermek istiyenlerden şüphe» eden, bu verişin altında bir çıkar olduğunu» sezen, «ve bir tuzaktan» korkan, «herhangi bir kişinin kendilerine karşılıksız olarak bir şey verebileceğine çok zorlukla» inanan, «varlıklıların ve güçlülerin sonunda her zaman birşeyler aldıkları böyle sonuçlarla çok» karşılaşan bir toplumu bağımsızlığa götüren bir liderin hikâyesiydi.

Bu lider, kitaba ad olan deyimle «Emperyalizme karşı silâhsız savaşçı Muhatma Gandhi idi. 1869 yılının Ekim ayında doğup 1948 Ocak ayında, kurtardığı yurttaşlarından biri tarafında, hem

de «hiç bir kişisel kızgınlık» duymadan, tersine «ona iyilik ediyor ve saygıyla eğiliyor» duygusu ile tabancasını ateşliyen Godse tarafından öldürülmüştü.

Onun yaşantısı 78 yıl 3 ay boyunca 450 milyonluk bir halkın uyarılması, gönendirilmesi uğrunda harcanmıştı. Hem de nasıl? «1916 Şubatında Benares Hindu Üniversitesinin Santral Kolejinin açılışında yapılan törende, kentin ileri gelen vatandaşlarının ve öğrencilerin bulunduğu bir topluluk önünde şöyle dedi: Bu bir yığın sözün hiç biri bizi kendi kendimizi yönetme amacına ulaştıramıyacaktır. Bu amaca varan tek yol davranışlarımızı buna göre düzenlemektir. Dinleyiler arasında üstlerindeki bir yığın mücevherle gösterişli bir manzara yaratan bir çok mihrace ve maharana vardı. Gandhi onlara, bu mücevherlerinizi çıkarın ve köylü hintli vatandaşlarınızın yararına kullanın, dedi. Ve karşılık beklemeden sözüne devam etti. Kurtuluşumuz yalnız köylülerden gelecektir. Ne hukukçulardan, ne doktorlardan, ne de varlıklı çiftlik sahiplerinden.»

Gandhi hakkında savaş arkadaşı Gokhale şöyle diyor: «Gandhi'de çevresindeki basit insanlardan kahramanlar ve kendini adamışlar çıkaracak büyük bir ruhsal güç vardır. İnsan, Gandhi'nin bulunduğu bir yerde şerefsizce bir iş yapacağım, hatta aklımdan geçireceğim diye korku içinde kalır.» İngiliz sömürge idaresine karşı direnişi yüzünden yargılandığı bir sırada savcıya verdiği cevap, Gandhi'nin ilkelerinin özünü gösterir: «Yasalara göre önemli bir suç, bana göre bir

vatandaşlık görevi saydığımdan ötürü buradayım. En büyük cezayı istiyorum ve buna neşe ile katlanacağım.» O bu görüşünü yıllarca önce şu sözleriyle saptamıştı: «Yapılmasını doğru bulduğum birşeyi her zaman yapmaktır.» Bunun için fislenmekten ve parmak izini vermekten korkmuyordu.

Sömürge idaresine karşı yıllarca hapiste yatan, açlık grevi yapan, kendince oruç tutan Gandhi'nin bağımsızlık anlayışı, bizim bugün, üzerinde düşünmemizi gerektirecek niteliktedir.

Gandhi, silâhsız bir savaşçıydı. Onun karşısındakiler, İngilizlerin Hindistan'dan zorla sökülüp atılmasını istiyorlar ve «Mazzini ve Garibaldi'nin yabancıları İtalyadan kovmaları» örneğini gösteriyorlardı. «Gandhi onları şöyle eleştiriyordu: Eğer İtalyayı İtalyan hükûmeti yönetiyor diye, İtalya'nın mutlu olduğunu sanıyorsanız, karanlıklarda dolaşıyorsunuz demektir. Mazzini'nin anlayışına göre,İtalyan özgürlüğü bütün İtalyan ulusunu kapsamalıydı; yani köylüleri. Ama Mazzini'nin İtalyası hâlâ kölelik çağında duruyor.» Türkiye'de bugün durum başka türlü mü? Onu yazının sonunda okuyacaksınız.

Gandhi silâhsız kurtuluş savaşına 24 yaşındayken Güney Afrika'da başlamış, orada 21 yıl ve öz yurdunda 34 yıl sürdürdüğü 55 yıllık uğraşısında, Hint halkının dünya ulusları arasında onurlu bir yer almasında başarı sağlamıştır. Bu yüzdendir ki, Hindistanın bugünkü başbakanı al Bahadur Şastri, atom bombasını biz de patlatabiliriz diyebil-

mektedir. Hindistan böyle bir sonuca bizimkinden çok elverişsiz olanaklar içinde varabilmiştir. Sosyalist Kültür Derneği Genel Başkanı sayın Osman Nuri Torun, bir sohbet toplantısında bunu şöyle belirtmiştir: «Millî gelir bizde nüfus başına 190, Hindistanda 64 dolardır. Böyle olmasına karşıt Hindistan üçüncü beş yıllık plânını gerçekleştirmiştir. Biz birinci beş yıllık plânı uygulamaktan hayli uzağız.»

Bunun nedenini Gandhi şöyle açıklıyor: «Köylülerin mutluluğunu en önemli bir çıkış noktası yapabilmek için bağımsız bir Hindistan'da bütün vergi sisteminin yeniden gözden geçirilmesi gerekecektir. İngiliz sistemi köylülerimizin boğazını sıkan bir ip gibidir. Ülkenin en ağır yükünü taşıyan köylünün kullandığı tuz bile tekele, özel vergilere tabidir.»

Gandhi bütün ömrü boyunca «en kötü durumda olanlara yardım etmek isteniyorsa, önce onları anlamak gerekir. Onları anlamak için zaman zaman onlar gibi çalışmalı.» İlkesini uygulamış bir tanrıya tapan gibi bağlanmıştır. O Hindistanı ve Hintliyi kurtaran adamdı. Bu yüzden, «ateşler içinde yatan hasta çocuğunun beşiği üzerine eğilmiş bir ana, gittikçe bitkinleşen Mahatmanın beyaz somyası üzerine eğilmiş, Hindistan'dan daha dikkatli ve üzüntülü olamazdı.» Louis Fischer Hindistan Kral Naibinin Gandhi hakkında kendisine şu sözleri söylediğini yazmaktadır: «Şu-

---

A) Yön Dergisi 25.9.1964 tarih ve 78. sayısında «İçtiğimiz çorbanın tuzu» yazısı

nu biliniz ki, bizim ihtiyar, Hindistan'daki bütün insanların en büyüğüdür.»

Dr. Tonguç'un dilimize kazandırdığı bu güzel kitabı okurken ister istemez, bizim millî mücadelemiz gözlerim önünde canlandı. Ben bu mücadelenin acılarını ve heyecanlarını, öğretmen okulu öğrencisi olarak yaşadım. Bu millî mücadeleyi başaran büyük insan, kalem parmaklı güzel elleriyle yüzümü okşadı, sırtımı sıvaladı. Kitabı okurken onunla Gandhiyi içimde yan yana duydum. Bizim Atatürk'ümüz, sarı saçlı bir zafer kartalıydı Hintlilerin Kandhi'si «günde üç övün keçi sütü. 3 dilim ekmek, 2 portakal, taze yahut kuru üzüm» 1938 tarihli The Times gazetesinde yayımlanan bir yiyen bir karşı koyucuydu.

Atatürk'ün ölümünün ertesi günü 11.Kasım. başyazıda şöyle deniliyordu : «O, ordusunun bel kemiğini teşkil eden, kazanılan ve kaybedilen her harpte aynı fedakârlıkla döğüşen, nesillerden beri kendi topraklarını yüzüstü bırakıp padişahların daveti üzerine kanlarını döken ve harpten geri durmak ve iş başında bulunanlardan biraz itibar görmekten başka dileği olmayan Anadolu köylüsüne dönmüştü». (B)

Atatürk'ün kendisine döndüğü Türk köylüsü, 1922 den beri, 42 yıl sonra, bakınız ne hale gelmiştir :

«Bismil ilçesine bağlı Bosçalı köyünde bu sabah toprak ihtilâfı yüzünden çıkan kavgada, 155

B) Ulus gazetesi 16 Kasım 1938 sayfa 5

kişi taş ve sopalarla birbirine girmiştir. 2,3 saat devam eden arbedede 3 aylık bir çocuk ayaklar altında kalarak ölmüş» tür.

Gine topraksızlık yüzünden Haraba mezraasındaki faciaya bir bakınız: «Köylülerden birinin suratında bir tokat patladı. Tokatı yiyen köylü er gibi hazırol duruyordu. Tokat, yumruk ve küfür, makineli tüfek gibi işliyordu. Adam bir an dengesini kaybetti, yere yuvarlandı.» Bir jandarma subayı ve yarbay olan «komutan hırsını alamamış, bu kelli tekmeyle girişmişti köylüye. Köylü yerlerde yuvarlanıyor, böğürüyor, Allah var mısın, varsan neredesin dive bağırıyordu. Komutan, sus ulan, seni gebertirim deyince şu cevabı veriyordu: Öldür, öldür. Böyle yaşamaktansa ölmek iyidir.

Kadınlar, ellerinde taşlar, göğüslerine vura vura ağıta başlamışlardı. Ağaya, zulme, fukaralığa kahrediyorlardı. Dağlar, taşlar feryatlarla, böğürmeyle, ağıtla inim inim inliyordu. Kadınların ağıtına taş olsa dayanmazdı.» (C)

Bu olay ilk çağda, orta çağda geçmiyordu. Bu olay, ırk ayrımı yapan Güney Afrika'da, sömürgeci beyazların yerli zencilere davranışı değildi. Bu olay yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra, Atatürk Türkiyesinde görülüyordu. Döğülen Atatürk'ün yöneldiği Türk köylüsü, döğen bu milletin alınteri ile yetiştirilmiş, omuzlarına yıldızlar takılmış, tüm memurlardan üstün tutulan, onlardan çok aylık alan bir Türk subayıydı. Ve İçişleri Bakan sayın Orhan Öztrak, bu Yarbay Kadri Er-

---

C) Fikret Otyam Cumhuriyet gazetesi 7.1.1964

günhan'ı telgraf şikâyeti üzerine değil, gazete haberi üzerine yalnız komutanlıktan almış, hapis damına yollamıştı.

Size bir ders kitabından iki satır vereyim: «Urgakina, halkın iyiliğine çalıştı; fenalıklara ve yolsuzluklara son verdi zenginlerin ve memurların şımarıklıklarının önüne geçti.» (Ç) Bu olay M.Ö. 2800 yılında Sümer'de geçer. Tam 4764 yıl önce. Türkiyemiz hâlâ, «zenginlerin ve memurların şımarıklıklarının önüne» geçmemiştir.

Biz yarı sömürge oluştan kurtuluş savaşımızı, hem de tam sömürgelikten Hindistan gibi 16 yıl önce değil, 42 yıl önce başardık. Ama halkımızı, köylümüzü «zenginlerin ve memurların şımarıklıkları» ından kurtarma savaşına hâlâ başlıyamadık bile. Bir toplumun kendi alınteri ile yetiştirdiği ve başına taç ettiği kişilerden bu çekişi, kara topraklı dünyamızın hiçbir yerinde görünür şey değildir.

Acı gerçek odur ki, bizim insanımız bugün ikili bir savaşla karşı karşıyadır. 42 yıl önce yendiği yabancıların ekonomik ve bu yoldan siyasal buyruğuna yeniden düşmüştür. Bundan kurtulmaya çabalarken, daha acısı, kendi içindeki, kendisinden olan sömürücü ve çıkarcılara karşı savaşmak zorundadır.

Engin'in güzel çevirisini okuyacaklar, benimle bu duygularımı paylaşacaklardır.

İMECE

Ç) Niyazi Akşit - Embin Oktay. Tarih Lise I 1963 S. 34.

Güle güle Bay Çumralı!..

Adalet Bakanlığından çekildiğinizi bütün gazeteler yazıyor. Artık bu makamda yoksunuz. Neden çekildiniz, niçin çekildiniz, bir gerekçe bulmuşsunuzdur. «Sıhhatıma mebni...», «Bugünkü şartlar altında...» V.B.

NE HAZİN

«— Buraya gelirken sıhhatınızı, şartları düşünmediniz mi?» diye sormıyacağım. Kurumuş ağacın davası olmaz. (Fikret Otyam'a göre, Musikan köyünde kurumuş ağacın bile kan davası görülüyor.)

Ne bıraktınız ayrılırken biliyor musunuz?.

Fikir yasakcısı, kitap toplayıcısı Çumralı ününü... Gelecek kuşaklar Türkiye'nin Adalet tarihini incelerlerken sizden Baböf'ü toplattıran, kendi dillerinden kitap okumayı yasaklıyan Çumralı diye söz edecekler.

Ne hazin değil mi?

MADDE KOKTEYLİ

Ama yine siz çıkacak:

«— Ceza Muhakemeleri Kanununun bilmem ne, maddesi, Savcılara re'sen takip hakkı tanıdığma göre, bu madde de yerinde bulunduğundan maddenin filan maddeyle olan alâkası, o maddenin filan maddeye göre vazife ve selahiyetleri tayin zımmında tahaddüs eden hali, bu halden neşet eden durumlarda Savcıların birbirleriyle olan mektuplaşmaları ve Bakanlık Makamı ile de telefon konuşmalarına mani hallerinden ötürü, Bakanlığın hakkındaki kuruluş kanununun fişmekam maddesine dayanan usul ve muhakemat ve bununla ber akis olan teşkilât kanununun buna mütedair ahkamı...» diyeceksiniz. Böyle demeseniz bile bir alay laftan ibaret ve kimsenin incele-

meye vakti olmıyan kanun maddeleri sıralayacaksınız... Sonunda haklıyım diye sevineceksiniz, yutturduğumuzu belliyeceksiniz.

Bakanlıktan çekileceksiniz.

.....DAN NÂŞI

Türkiye tarihinin en önemli dönemlerinden birini geçiriyor Bay Çumralı... Siz ve sizin kuşağınızdan olanlar bunun farkında değilsiniz 1919 ları bir daha yaşıyoruz. Ya silkinip kurtulacağız, ya da bir daha oyalanacağız. Ama silkinip, kalkınmak tarihi kaderimiz. Ulusumuzun başına böyle dönemler ve kavşak noktaları çok gelmiş, silkinmiş, kalkınmışız. Tarihi gelişiminin zorunlu sonucu bu! Kimse engel olamaz. Kuva-yı Milliyeciler Anadolu yaylalarında, dağlarında tepelerinde bir ölüm kalım savaşı verirlerken, yine İstanbul'da bazı adamlar:

«— Hilafet makamının mualla ve müberra buluşundan, mualla ve müberra olan makam kaldırılamıyacağına göre bu makam ile beraber bulanan Padişahlıktan, Padişahımız efendimizin de yerinde oturacağından, o yerin de oturunca da İngiliz Fransız ve Alman dostlarımızın bize yardım edeceklerinden, Rusya'da Bolşeviklerin bulunduğundan, onlar Bolşevik olunca, Anadoludaki kalpaklıların da Bolşevik olması iktiza ettiğinden...» söz ediyorlardı.

BİR DE BURDAN

Sonra?

Sonra, apar topar bir yıkılma... Ne «Makam-ı

mualla ve müberra», ne «Padişahımız, efendimiz...»

Hepsi yerle bir oluverdi.

Kanunların maddelerin, tüzüklerin arkadasına saklanarak ayak oyunlarına girişip şaşırtmacaya baş vuranlar kalmadı.

Başları kalpaklı ve ayakları tozluklu Mustafa Kemal'ciler, yeni bir devlet kurdular. Bu devletin Mahmut Esat Bozkurt gibi Adliye Bakanları oldu.

Ne kitap yasakladılar, ne kitaptan korktular.

Ben bize bir şey soracağım Bay Çumralı :

Siz kitap yasaklayınca bu halkın papucuna bir pençe yapılabiliyor, sofrasına yarım dilim ekmek ekleniyor mu?

Bunu düşündünüz mü hiç?

Olaylara bu yanından bakmayı söyliyen oldu mu?

YA BUNLAR?

Bay Çumralı size bir gerçeyi anlatmak istiyorum. Türkiye bir «geri kalmış memleket» değil, bazı çıkarcı zümrelerin işine geldiği için bir «geri bırakılmış memleket» dir. Türkiye kendi imkânları ile «geri kalmış» lıktan kurtulabilirdi. Türkiye'yi «geri bırakılmış memleket» haline koyma işlerine geldiği için bunda devam ediyorlar. Ondan ötürü kitap yasaklanıyor, fikir kovuşturuluyor, iktisadi konuların tartışılmasına engel olunuyor. Onun için bakanları kullanıyorlar, kullandıktan sonra bir kenara itiveriyorlar.

Açın yeni bütçe gerekçesini, 2,5 milyar vergi rezervinden söz ediliyor. Bu, kibarca 2,5 milyar vergi kaçakçılığıdır. Taban fiyatına mal satılarak döviz kaçırılıyor diyor Ticaret Bakanı. Bu 2 milyar vurgunculuktur. Görevi tarım kredisi vermek olan bir banka kredilerin yüzde 60 ını sanayiciye, yüzde 29 unu köylüye veriyor. Bir başkasının verdiği krediler lüks meskenedir. Bir başkası daha geçenlerde bir gecekondu madenciye milyonlarca kredi açtı da, Keçiborlu işletmesi altından gücün kalkıyor. Yetkililer bunları kovuşturdu mu?

RÖLEVE ŞAPKA

Meclise gönderilen kovuşturma tezkerelerine bakın... Lâf edebiyatıyla uğraştığınız ortada... Pul sahtekarını, permi sahtekarını döviz kaçakçısını, vergi kaçakçısını,kredi vurguncunu, banka batırıcısını, yabancı sermaye iştirakcisini kovuşturabiliyor musunuz?

Bir bankayı batıran kollarını sallayarak sokaklarda dolaşıyor. Zinhar bu adam fırının birinden bir ekmek aşırsaydı, şimdi cezaevinin loş dehlizlerinde volta atıyordu.

Bunların sorumlusu sizsiniz demiyorum.

Ama Adalet Bakanı olarak bu espiriyi getirebilirdiniz. Bu tarihi şans ve fırsat elinize geçmişti...

Ne oldu? İlk gürültüde pılıyı pırtıyı toplayıp giden siz oldunuz. Pek sevdiğiniz röleve şapkanızı önünüze koyun da biraz düşünün...

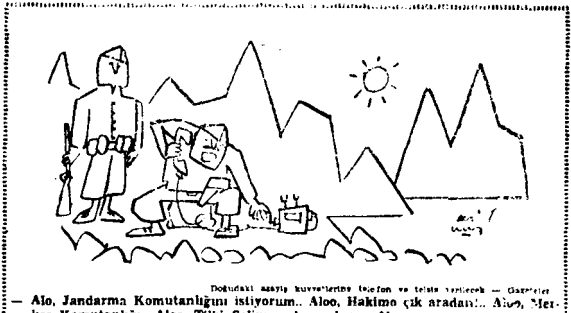
VATAN

Jandarma Komutanı dayağı tasvip etmiyor

Fikret Esen, Doğu ve Güneydoğu Bölgesinde Soygunculuk Olaylarının Ancak havadan Kontrolle Önlenebileceğini Söyledi

Ankara 11, (Cumhuriyet Bürosu)

Jandarma Genel Komutanı Korgeneral Fikret Esen, gazetemize özel bir demeç vererek, «Jandarmanın zor kullanma davranışlarının kesinlikle tasvip edilmediği» ni söylemiştir.

Dağdaki asayiş kuvvetlerine telefon ve telsiz verilecek — Gazeteler

— Alo, Jandarma Komutanlığını istiyorum.. Aloo, Hakimo çık aradan!.. Aloo, Merkez Komutanlığı.. Aloo, Tilki Selim çık aradan... Aloo..

Genel Komutan, 60 - 70 bin jandarmanın yurt çapında ve daima seferber bir halde görev başında olduğuna dikkati çekerek son dayak olayı münasebetiyle Diyarbakır Komutanının davranışından büyük üzüntü duyduğunu, asla böyle davranışları tasvip etmediğini, ifade etmiştir.

CUMHURİYET

HARABA İLE MUSİKAN OLAYLARI MİLLET MECLİSİNDE

MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıda yazılı sorumun İçişleri Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırmasına delâletlerinizi saygı ile rica ederim.

23 Kasım 1964
Diyarbakır Milletvekili
Adnan ARAL

«1 — Çermik kazasının Haraba ve Musikan köylüleri arasındaki silâhlı çatışmada öldürülmüş bulunan jandarına erinin, bu katli dolayısiyle kaza jandarına kumandanı hakkında sevk ve idare bakımından her hangi bir kusur görülüp görülmediği, bu yüzden hakkında bir işlem yapılıp yapılmadığı, yapılmışsa neden ibaret olduğu, jandarına kumandanı hakkında Çermik'de göreve başladığından buyana vatandaşlar tarafından herhangi bir şikâyet olup olmadığı, varsa şikâyetlerin mahiyetleri ile yapılan işlemlerin sonuçlarının bildirilmesi.

2 — Ergani kazası jandarma kumandanı hakkında rüşvet aldığı hususunda herhangi bir şikâyet ve istihbarat, Bakanlığınıza intikal edip etmediği, etmişse ne gibi işlem yapıldığı, Ekim ayı içinde Cumhuriyet Gazetesinde Jandarma Karakolunda dövülen bir vatandaş hakkında intişar eden olayın doğru olup olmadığı, kumandan hakkında bu yüzden bir işleme başlanıp başlanmadığı?

Bu yaz Ergani'nin Kot, Doğan, Kündür köylerinde Toprak Kanununu tatbike giden görevli memurlara karşı silâhlı bir gösterinin köylüler tarafından yapıldığı olayının Bakanlığınıza intikal ettirilip ettirilmediği, etmemişse sorumlusunun kim olduğu, etmişse ne gibi işlem yapıldığı,

Hususlarının bildirilmesi rica olunur.»

AP. Sivas Milletvekili Tahsin Türkay'ın İçişleri Bakanından sözlü sorusu

«7/11/1964 tarihli gazetelerde Diyarbakır ilinin Çermik ilçesine bağlı Musikan köyü ile Haraba Mezrası halkı arasında geçen silâhlı çatışmanın bastırılmasında, asa

yişi teminle görevli zabıtanın hareket ve davranışları mer'i kanun hükümleri ve insan hakları prensiplerile 20. asır devlet anlayışı ile bağdaşamıyacak bir haldir.

Şöyleki :

1 : Jandarma komutanı yarbayın Ağaçhan, Miyalan köyü masum, yoksul kadın ve çocuklarını; asayişi teminle mükellef jandarmaya canlı siper olarak kullanması, onları saatlerce cebren yürüterek kendi köylerinden hâdise yerine nakletmesi, hürriyetlerinin haksız olarak tahdidi ceza kanunumuz muvacehesinde suç teşkil eder.

2 : Haraba köyünde Jandarma yarbayının bir vatandaşı (resimlerle tevsik edildiği şekilde) sopa ve tekmelerle dövmesi, devlet ve hükümetinin memurunun zulmünden (Vur, öldür böyle yaşamaktansa ölmek iyidir) diye haykırarak (ALLAH VAR MISIN-VARSAN NERDESİN?) sözlerile istimdat eden müslüman Türk köylüsüne Allah'ının varlığından dahi şüpheye düşürecek derecede hayatı çekilmez hale sokan bu insafsız davranışlar hangi makam ve devletlinin emir ve kararları ile yürütülmektedir?

3 : Bir kaç senedenberi tevali eden, adeta bir iktidar idaresinin milletçe bilinen tezahürü olan bu kanun ve insanlık dışı hareketleri önlemek için Bakanlıkça alınması düşünülen umumî ve kesin kanunî tedbirler nelerdir?»

YTP Diyarbakır Milletvekili Adnan Aral, Millet Meclisinde gündem dışı, şu konuşmayı yapmıştır:

«Muhterem arkadaşlarım,

Gazetelerde Çermik İlçesinin Haraba ve Musikan Köylüleri arasında bir toprak ihtilâfından dolayı üç gün devam eden silâhlı çarpışmada bir jandarmanın öldüğünü iki kişinin de yaralandığını zabıta kuvvetlerinin bu köye binbir güçlükle girdiklerini ve duruma ancak bu şekilde hâkim olabildiklerini okumuşsunuzdur.

Nihayet Cumhuriyet Gazetesinin oraya giden bir muhabirinin yaptığı röportaj ile olay bütün renk ve çizgileriyle dünya halk oyuna sunulmuş bulunmaktadır.

Bu uğurda mücadele vermiş insanların çeşitli ıstırapları pahasına Anayasa'nın temiz sayfaları arasına girmiş insan haklarına rağmen, insanla-

ra gine eziyet ve işkenceler yapılmakta insan haysiyeti tekmeler altına alınarak çiğnenmektedir.

ÇİĞNENEN ANAYASA'NIN İFFETİDİR

Dayaktan yere yıkılan Haraba köyünün fakiri değil Anayasa'nın 14 üncü maddesidir. Çiğnenen tekmelenen insanoğlunun haysiyeti değil Anayasa'nın iffet ve İsmetidir.

Acı, lâkin gerçek 1964 Kasım ayında yalınayak emzikli kadınlar dolaştırılmakta, insanlar ölüm diye feryat etmektedirler. Kaderde, tasada ve kıvançta ortak bir bütün olan bir milletin fertlerine bu zulüm revayı hak mıdır.

Halkın mutluluğu için çalışacağımıza bu kürsüden yemin ettik. Bu mutluluğu böyle usullerle mi sağlıyacaktık? Boş yere kendimizi aldatmıyalım; bir tarafta dayak, diğer tarafta insana havsiyetine yakışır bir hayat seviyesi sağlamakla mükellef devlet idaresi olamaz. Olayın vuku bulduğu gün telgraflarla feryatlar Ankara'ya duyuruluyor, aldıran olmuyor. Nihayet Gazete'de fotoğraflar çıkınca sorumlu İçişleri Bakanının sesini işitebiliyoruz. Diyarbakır İl Jandarma Komutanı aradan günler geçtikten sonra Gazete'nin ikazı üzerine işten el çektiriliyor. Gazete bu feryadı duyurmamış olsaydı, yapılan haksızlık yapanın yanına kalacaktı. İçişleri Bakanının bu şekilde Gazete'nin yazısı üzerine bunu yapması vatandaşın yaptığı şikâyetleri nazara almadığını gösterir.

SORUMLU HÜKÜMETTİR

Halkımız Hükümetine karşı saygılıdır. Jan-

darmasına silâh çekmez. Bugün bir jandarma eri kanlar içinde yerde yatıyorsa bunun sorumlusu yine Hükümettir. Zira bu Hükümet Millete hayat vadederek güven topladığı halde işbaşında bulunduğu süre içinde üyelerinin Avrupa gezilerinden başka hiç bir iş yapmamış, çözüm bekliyen meseleleri olduğu yerde bırakmış, yoksulluk artık dayanılmaz hale gelmiş, nihayet bir avuç toprak ve bir lokma ekmek için kardeş kardeşe karşı silâh çekmek ve ateş etmek mecburiyetinde kalmıştır.

Üç gün devam eden bir çarpışma sonunda ele geçen silâh bir tanedir. Bu faciayı yaratan silâhlar nerede, bu fakir insanlar ölüme eş ızdırara rağmen silâhlarını neden teslim etmekten kaçmaktadırlar? Sebebi basittir. Herkes Hükümetin temin edemediği can ve mal emniyetini kendi sağlamak mecburiyetiyle karşı karşıyadır. Tanesi 3 bin liradan müşteri bulan bir adet mavzer tüfeği almak için bir insanın çoluk çocuğunun rızkından keserek üç yıl çalışması üzerinde ibretle düşünülmek gereken bir hususdur. Sayın İçişleri Bakanının gezilerinde alınan emniyet tedbirleri düşünülürse vatandaşın kendi emniyetini kendisinin sağlaması normal sayılmalıdır. Ve bu husus kınanmamalıdır. Hükümet can ve mal emniyetini tesis etmediği müddetçe silâhlar patlayacak, insanlar ne kadar döğülürse döğülsünler bir tek silâh ele geçirilmiyecektir.

SUÇLU KİM?

Dağa adam kaldırıp para istemek, karşı kar-

şıya geçip günlerce ateş etmek, devlet kuvvetlerini köye sokmamak gibi olaylar sık sık oluyor. Hükümetten soruyorum, bu işin sonu nereye varacak? Türkiye'yi bu hale getiren suçlu kim?

Milletin ızdıraplarına adam sende, hadi canım sende denilmekle deva bulunmaz. Bulunmadığı içindir ki, Türkiye bugün idare edilmez hale geldi. Reform vaidleri can sıkmakta, başağrıtmakta, yatmakta; ellerinde taşlarla kadınlar göyerde yatmakta; ellerinde taşlarla kadınlar göğüslerini döğe döğe ağıtlar okumakta ve ağlamakta; insanlara eziyet ve işkence yapılmakta, Hükümetin sorumlu İçişleri Bakanı bir Gazete'nin feryadı ile işe el koymakta...

İşte Çermik olayı karşısında Hükümetin tutumu.

İl Jandarma Komutanına işten el çektirmekle bu iş geçiştirilemez, unutulmaya terk olunamaz.

BAKAN İSTİFA ETMELİDİR

Olayın üzerinden günler geçmiş, ilk gün yapılan şikâyetlerle ilgilenilmemiş, nihayet facianın fotoğrafları gazetede çıkınca Bakan Anayasa'yı hatırlamıştır. Bu işte bu görev bundan başka şekilde de ihmal edilemez. Bakanın artık görevine devam etmesine güven duyulamaz.

İstifa etmesi lâzımdır. İstifa etmekle Anayasa'ya olan samimi saygısını gösterecektir.

Haraba İle Musikan Olayları İçin Birkaç Mektup..

«Muhterem Fikret Bey...

Yakından tanıdığım Çermik'te cereyan eden hadiseler hakkında neşrettiğiniz yazı ve bilhassa resimler, jandarmalık duygularımı kabarttı. Esasen bütün yazılarınızı dikkatle ve zevkle okurum. Bunların kupürleri bana bir «Fikret Otyam» dosyası kazandırdı. Hele benim de yakından tanıdığım ve haklarında bazı şeyler karaladığım Alevî'ler hakkındaki yazılarınız beni gaşyetmiştir. Çünki ben de samimî bir Alevî muhibbiyim, senelerce aralarında yaşadım bir çok dostlar edindim. Ne ise, şimdi asıl konuya gelelim :

Ah, jandarmanın şu dayak işi yokmu?... Yüreğimi yakan işte bu. Tamam 37 sene bu zihniyetle mücadele ettim ben. Bir hikâye anlatayım size :

1933 de Adana, Maraş, kısmen de Sivas vilâyetlerini kapsayan mühim bir şekavet hadisesi vardı. Merkezi Adana'nın Kadirli kazası olmak üzere 22 kazayı ihtiva eden bu hadise, ozamanki Parti gurubunun gizli celselerinde, Meclis müzakerelerinde hükümeti sarsacak derecede almış yürümüştü. Ben, ozaman Ankara'da Jandarma Meslek mektebi kumandanı idim. Yedi çetede (51) şaki-

nin imhası vazifesini bana vermişlerdi. 19 Ağustos 1933 de Sivas'ın Gürün kazasında vazifemi şeref ve muvaffakiyetle bitirip Ankara'daki asıl vazifeme döndüğüm zaman, Jandarma Umum Kumandanı rahmetli Kâzım Orbay, taltif için beni yemeğe alıkoyau. Konuşmamız sırasında şu sorguya maruz kaldım: (Nazmi bey, bu muazzam muvaffakiyete girişmek için kaç kişiyi dövdünüz veya dövdürdünüz, çok merak ediyorum, bunu bana açıkça söylemenizi rica ederim.) Verdiğim cevap şu oldu: (Paşam, bildiğiniz Remzi çetesinden Kürt Demir, Kâmil ve Veysel'in evine uğradıkları bence gün gibi aşikâr olan Göksun'lu bir köylü, doğru söylemesi için verdiğim elli lirayı ne kabul etmiş, ne de hakikatı söylemişti. Dayanamadım, bu adamın yalnız kulağını çektim.) Evet Fikret Bey, elli bir şakiyi tutmak için tek bir kulak çekme oldu muvaffakiyetimin sırrı. Düşününüz, Jandarmanın muvaffakiyet vasıtası olarak tanınan ananevî «dayak» zamanın ünlü Jandarma Umum kumandanının kafasında o derece yer etmiş ki, rahmetli bana bunu sormaya mecbur olmuştu. Bu sözlerim sade «laf» ta kalmasın. Vazifemi ikmâl ederek Ankara'ya dönmek üzere Maraş'a geldiğim zaman, Vilâyet Jandarma Kumandanının masasının üzerinde beni bekleyen şu mektubu buldum. Gönderen Göksun Hâkimi Halil beydi. Bu mektup, 37 senelik meslek hayatımın en kıymetli bir şeref höccetidir:

Kıymetsiz fekat samimî doğan sözlerim
Alman mavzerli şakiler elinde
İnleyen çoğalmıştı Eğerbeli'nde
Bomba fişek dolu her birinde
Akmıştı kanlar Göksun içinde
İşittik Kars'a gelmiş bir kumandan
Elinde varmış yüce ferman
Vermiyekmiş şakilere amân
İşte sevindik hep ozaman

★

Adaleti çiğnemedin
Vazifeni kirlemedin
Yoruldukça dinlenmedin

★

Başlar başlamaz hemen işe
Titremişti dağda meşe
Aranınca bucak, köşe
Yakalandı bütün işte

★

Elinde titrerken şakilerin başı
Kesildi ağlayan gözlerin yaşı
Hep borçluyuz zaferine karşı
Sen çok yaşa sevgili binbaşı

Hâkim
Halil

Çok hürmet ettiğim Nazmi Beyfendi

Zat-ı âlinize maddî bir hediyede bulunmaya gücüm yetmedi. Kolayca başardığın çok zorlu vazifenizin zafer şükranlarını ödemek için kendimde hiç bir kudret göremiyorum. Beni affet olmaz mı efendim.

Hâkim
Halil

Halen sağ olup Kadirli'de oturan 130 liklerden şair İrfanî de yazdığı ve ebced hesabiyle tarih düşürdüğü çok uzun manzumesinin bir yerinde şöyle demektedir:

Dövmedi, hiç sövmedi, kan dökmedi
Hüsn-ü tedvir emrin itâ eyledi
Gördü bir kaç günde yıllar işlerin
Maksad-ı Cumhuru zibâ eyledi
Eşkiyayı verdi kanun eline
Emn-ü rahat şanın ilâ eyledi

Yaşar Kemal'in «İnce Mehmed» inin baş tarafını açarsanız, Yazar orada» 1925 - 1933 yılları arasında Toros dağlarında yüz elliden fazla eşkiya dolaşırdı. Hikâyesini ettiğimiz İnce Memed bunlardan biridir» der. Birgün mektupla, kendisinden 1933 de Çukurova'da şekavetin söndürülmesi sebebini sormuştum. Aldığım cevap şu oldu: (A, Nazmi bey, bu işlerin kahramanı siz oldu ğunuzu bilmiyorum mu sanıyorsunuz.) Evet muhterem Fikret bey, Çukurova'da efsanevî bir mahiyet almış olan bu işler, halk şairlerinin düzenledikleri türkülerle de o muhitte halâ yaşamaktadır. Biz, bütün bunları bir «kulak çekme» ile başarmıştık: «sopa» hatta «kurşun» ile değil.Çünkü ben,(51) şakiyi bir kurşun atmadan, bir tek burun kanatmadan, mucizevî tedbirlerle elde etmiştim. Cok uzun ve meraklı bir hadisedir bu. Yeni cağ için ibret ve intibahı mucip olacağı. memleketin karanlıkta kalan dâvalarından birini ışığa çıkacağı için bu hadiseyi,

senelerdenberi tafsilâtı ve vesikalariyle yazmak istiyorum. Fakat başka yazılarımdan bir türlü vakit bulamadım. Ömrüm vefa ederse inşallah yazacağım. Çermik'teki şu sopacı ve tekmeci yarbayın hareketleri karşısında duyduğum üzüntü, dediğim gibi ayranımı kabarttı ve bakınız tağarcığımdan çıkarttığım bir iki tatlı hatıra ile bana ne yarenlikler ettirdi. Başınızı ağrıttığım için af dilerim.

Çermik hadisesinin kahramanı yarbay Kadri Ergünhan'ın talebelerimden olduğunu tahmin ediyorum. Çünkü şimdi hizmette bulunan Jandarma yarbaylarından çoğu talebemdir. Yerine gelen yarbay Memduh Etken'i gayet iyi tanırım. Kıymetli bir subaydır. Onun eline sopa almadığına eminim. Dayak, aciz, bilgisiz jandarma subaylarının tedhiş vasıtasıdır. Meslekî ve ilmî bilgileri, muhakeme kudretleri kısır olanların müracaat ettikleri bir çıkmaz yoldur bu dayak. Jandarma Subay okulunda hoca iken derslerimde, aynı zamanda yazıp ellerine verdiğim koca kitabımda bütün bu kanunsuz hareketlerin çirkinliklerini, akibetlerini anlatmıştım bu zevata. Dediğim gibi dayak muvaffakıyetsizlik çukurunda çırpınan, aklî ve meslekî kifayetsizlik içinde bocalayan zavallıların kullandıkları bir vasıtadır. Çektiğiniz resimlere bakıyorum da bu zatın haşin hareketleri karşısında titreyen zavallı köylülere ne kadar acıyorum bilseniz... Siz, bu yazı ve resimlerle çok büyük bir

vatanî vazife ifa etmiş oldunuz, bu sebeple sizi tebrik ederim.

Hadiseyi münferit bir vak'a olarak telâkki ve kabul etmek yanlış olur. Koca Anadolu'da kim bilir, daha neler oluyor?... Vilâyet Jandarma kumandanının bu hareket tarzı, madûnları için bir teşvik vesilesi olamazmı acaba?... Halbuki o, kanunî hareketleriyle madûnları için imtisâl numunesi olmak mecburiyetindedir. Bu halleri bir memleket mes'elesi ve hastalığı olarak ele almak, men'i için katî tedbirler ittihaz etmek Devlet babanın baş vazifesidir sanırım. Bir zamanlar Siyasal Bilgiler Fakültesindeki kaymakamlar kursunda da hocalık yapmıştım. Şimdiki İçişleri Bakanı, genç bir kaymakam olarak bu işler üzerindeki hassasiyetime şahit olmuş, beni alkışlayan gençler arasında bulunmuştu. Bu sebeble kendisinden, jandarmadaki bugünkü çöküntüyü önlemesini istemek bir emektâr sıfatiyle hakkımız olsa gerektir. Ben, vaktiyle jandarma karakolunun adalet mahkemesine açılan ilk kapı olduğunu söyler, telkin eder bu mealde yazdırdığım levhaları her karakol kumandanının masasının arkasında baş ucuna asar ve bu veciz hitabın icaplarını da yorulmadan takip eder, yaptırırdım. Jandarmanın şimdi içinde bocaladığı feci hale bakıp üzülmekten başka bir şey gelmiyor artık elimizden.

Bu vadide söyliyecek o kadar çok şey

var ki. Sizin gibi Anadolu'yu karış karış dolaşmış, halkın dertlerini yakından öğrenmiş bir zata, ebkem lisanımla bunları tekrarlamağa ne lüzum var?... Sükütun altın olduğunu bilerek fazla rahatsız etmeyeyim. Hürmetlerimin lütfen kabulünü rica ederim efendim.

NAZMİ SEVGEN

Size son eserim olup ikinci cildini hazırlamakla meşgul bulunduğum «Anadolu kaleleri» isimli kitabımı takdim etmek isterdim. Fakat İstanbul veya Ankara'da olduğunuzu katiyetle bilmediğim için ziyaa uğrar diye sunamadım. İki satırla olsun beni tenvir ederseniz minnettarınız olurum efendim.

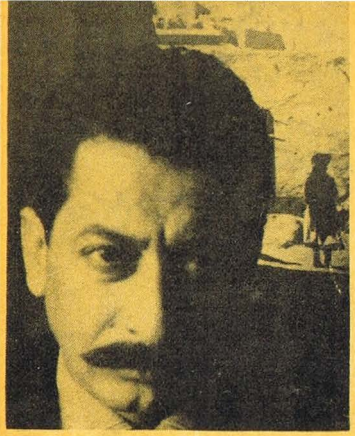
«Muhterem Ağabeyimiz Fikret;

Çermik, 3.12.1964

Musikân köyünde ölen jandarma onbaşısı hâdisesinde bizzat yerleştiğimiz harabeyi gelip gördünüz. Mezkûr, hâdiseden dolayı haklarında giyabi tevkif müzekkeresi kesilen ağa Hacı Kılıç'ın kardeşi Haydar Kılıç ve kardeşi oğlu Cuma Kılıç hâdiseyi müteakip silâhlanarak dağa çıkmışlardı. Bir kaç gün ara ile geceleyin ani olarak bize yani yerleştiğimiz harabeye baskın yaptılar, 700 lira satın aldığımız bir ineğimizi mavzerle öldürdüler. Çermik binbaşısına giderek durumu söylediğimize rağmen hiçte ehemmiyet vermedi.

Yine başka bir gecede tekrar bu şakilerin tecavüzüne uğradık. Bundan da cesaret alan Cuma Kılıç, Haydar Kılıç, Ahmet ve Ramazan isminde ki köylülerini de yanına alarak Miyalan köyüne gitmekte olan amcamız oğlu Hüseyin Polat'ı mavzerle ve taammüden öldürüp kaçmışlardır.

Çok müşkil durumdayız. Bütün günlerimizi endişe içerisinde geçirmekteyiz. Zarûri ihtiyaçlarımızı temin edemiyoruz. Malımızdan canımızdan emin değiliz. Bu şakiler yakalanmadıkça fırsat bulunca bizleri öldüreceklerdir. Zatialinizden başka çektiğiniz ızdırapları kimse görmemiştir. Tek-miz vicdanlarımıza iltica ediyoruz. Şakiler dağda çete halinde dolaşmaktadırlar. Bunların yakalanması

BİR KARIŞ TOPRAK İÇİN

Fikret Otyam "Bir Karış Toprak İçin" şunları söylüyor : "Gazetem Cumhuriyet, toprak anlaşmazlıklarından çıkan ilginç bir kan dâvasını incelememi istedi. Uğraşı gereği, çok iyi bildiğim doğu'ya gidip Çermik ilçesine uğradım. İlgililer Musikan ile Haraba arasında süregelen silâhlı çatışmalara bir yenisinin bugün yarın ekleneceğini söylediler. Beklenen oldu ve olayın çıktığının ertesi günü Musikan köyündeydim."

Fikret Otyam'ı bu yazılarından "Yılın Gazetecisi" seçen meslek örgütleri, Otyam'ın "Altın kalem armağanları" na bir yenisini eklediler.

1926 yılında Aksaray (Niğde) de doğan yazar, Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Resim Bölümü Bedri Rahmi Atölyesinden mezun olmuştur. Evli ve üç çocuk babası Otyam, halen, Cumhuriyet Gazetesi Ankara bürosunda çalışmaktadır. Elinizdeki kitap, 7. kitabı olup, yine Türk köylüsünün sorunlarına değinmektedir.

4 LİRA